

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KADINLARDA GASLIGHTING'E MARUZ KALMA
PSİKOLOJİK BELİRTİ DÜZEYİ VE SOSYODEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

TEZ

HAZIRLAYAN
EMİNE GÖKCE

ANTALYA- 2022

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KADINLARDA GASLIGHTING'E MARUZ KALMA
PSİKOLOJİK BELİRTİ DÜZEYİ VE SOSYODEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

TEZ

HAZIRLAYAN
EMİNE GÖKCE

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ CUMHUR AVCİL

ANTALYA- 2022

ONAY/BİLDİRİM FORMU

ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Emine Gökce'ye ait "Kadınlarda Gaslighting'e Maruz Kalma Psikolojik Belirti Düzeyi ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI/KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile kabul edilmiştir.

Akademik Ünvanı, Adı ve Soyadı İmzası

Danışman :,

Üye :,

Üye :,

Enstitü Müdürü :,

Tez Sınavı Tarihi :

Tez Teslim Tarihi:

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitim sürecim boyunca hem mesleki gelişimimde hem de tez sürecimdeki değerli katkılarından dolayı sevgili hocam, süpervizörüm ve tez danışmanım Dr. Cumhuriyet AVCİL'a çok teşekkür ederim. Tez konumun gelişimindeki kıymetli fikirleri ve katkılarından dolayı hocam Prof. Dr. Mehmet YUMRU'ya teşekkür ederim. Gaslighting deneyimlerini paylaşarak tezimin oluşmasını sağlayan tüm katılımcılarıma teşekkür ederim.

Her zaman olduğu gibi bu süreçte de yanımda olan, maddi manevi desteklerini hep hissettiğim ve bana inanmaktan asla vazgeçmeyen sevgili annem Gülistan GÖKCE'ye ve sevgili babam Hasan GÖKCE'ye çok teşekkür ederim. Sayenizde beni ben yapan tüm emekleriniz için ve size sahip olduğum için minnettarım. İyi ki benim ailemsiniz. Başta lisans hayatım boyunca yanımda olan ve varlığıyla beni güçlü kılan sevgili teyzem Filiz GENCER'e ve hissettirdikleri sevgi için tüm aileme çok teşekkür ederim.

Lisans hayatımda olduğu kadar yüksek lisans sürecimde de hep yanımda olan ve tez konumun oluşumu sırasında beni dinleyen, her zaman destekleyen Beyza YENİCE'ye, bu inişli çıkışlı yola beraber çıktığım ve sonsuz kaygılarımı paylaşıp bana umut aşılayan Betül YELEKİN'e, hayatım boyunca olduğu gibi bu süreçte de yanımda olan ve beni her zaman destekleyeceğini bildiğim Cansu KÜÇÜKYÖRÜK'e ve yanımda olan tüm dostlarıma çok teşekkür ederim. Son olarak da bu zorlu süreci büyük bir sabırla göğüsleyen kendime çok teşekkür ederim.

Tezimi, varlığını her zaman yanımda hissettiğim ve hayatıma dokunduğu için çok şanslı olduğum Teoman GAVAZ'a ithaf ediyorum.

ÖZET

KADINLARDA GASLIGHTING'E MARUZ KALMA PSİKOLOJİK BELİRTİ DÜZEYİ VE SOSYODEMOGRAFIK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bu çalışma bir duygusal ve psikolojik istismar türü olan gaslighting'e odaklanmıştır. Gaslighting birini, gerçekliğini veya akıl sağlığını sorgulayacak, kendinden şüpheye düşürecek derecede psikolojik olarak manipüle etmek olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada, kadınların gaslighting'e maruz kalması ile psikolojik belirtileri ve sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla Kişisel Bilgi Formu, kadınların gaslighting'e maruz kalma durumunu ölçmek için Gaslighting Formu (GQ) ve psikopatolojik belirtileri ölçmek için Belirti Tarama Listesi (SCL90-R) kullanılmıştır. Örnekleme 18-67 yaş arası kadınlar oluşturmaktadır (n:234). Elde edilen veriler, SPSS programında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), bağımsız t testi ve Pearson korelasyonu ile analiz edilmiştir. Bulgular sonucunda kadınların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri ile psikolojik belirti düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların eğitim durumu, medeni durumu, romantik ilişkisi olma durumu ve barınma durumu gaslighting'e maruz kalma düzeyi ile ilişkili faktörler olarak saptanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma gaslighting'in; evrensel bir sorun olan kadına yönelik şiddetin bir türü olarak tanınması, önlenmesi ve müdahalesi konusunda önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: gaslighting, psikopatoloji, yakın partner şiddeti, duygusal istismar, psikolojik istismar

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOPATHOLOGY AND THE EXPERIENCE OF GASLIGHTING IN WOMEN

This study focused on gaslighting, a type of emotional and psychological abuse. Gaslighting is defined as manipulating someone psychologically to such an extent that they question their own reality or sanity, and cause self-doubt. In the current study, it was aimed to examine the relationship between women's experience of gaslighting and psychological symptoms, sociodemographic characteristics. For this purpose; Personal Information Form, Gaslighting Questionnaire (GQ) to measure women's experience of gaslighting, and Symptom Checklist (SCL90-R) to measure psychopathological symptoms were used. The sample consists of women between the ages of 18-67 (n:234). The data obtained were analyzed with SPSS program with One-Way Analysis of Variance (ANOVA), independent t-test and Pearson correlation. As a result it was concluded that there is a significant relationship between the levels of women's gaslighting experience and their psychological symptom levels. The women's education status, marital status, having a romantic relationship, and housing status were found to be factors related to the level of experience of gaslighting. As a conclusion this research is important for the recognition, prevention and intervention of gaslighting as a type of violence against women, which is a universal problem.

Keywords: gaslighting, psychopathology, intimate partner violence, emotional abuse, psychological abuse

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	3
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	3
1. 3. Araştırmanın Varsayımları	3
1. 4. Tanımlar.....	4
2. LİTERATÜR TARAMASI	5
2. 1. Şiddet Kavramı	5
2. 1. 1. Şiddet Türleri	5
2. 1. 1. 1. Kendine Yönelik Şiddet.....	5
2. 1. 1. 2. Kişilerarası Şiddet.....	5
2. 1. 1. 3. Kolektif Şiddet.....	6
2. 2. Kadına Yönelik Şiddet	6
2. 2. 1. Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı	7
2. 3. Yakın Partner Şiddeti	7
2. 3. 1. Yakın Partner Şiddetinin Etkileri	7
2. 3. 2. Yakın Partner Şiddetinin Yaygınlığı	8
2. 4. Gaslighting Kavramı ve Kökeni.....	8
2. 5. Literatürde Gaslighting	10
2. 5. 1. Gaslighting'i Oluşturan Faktörler.....	18
2. 5. 1. 1. Toplumsal Cinsiyet Rollerindeki Değişim ve Tepkiler.....	18
2. 5. 1. 2. Yaygınlaşan Bireycilik ve İzolasyon.....	18
2. 5. 1. 3. Gaslight Kültürü.....	19

2. 5. 2. Gaslighting'in Aşamaları.....	19
2. 5. 3. Gaslighting'e Maruz Kalma Semptomları.....	20
2. 5. 4. Gaslighting'in Sürdürülmesindeki Etkenler	21
2. 5. 4. 1. Duygusal Kıyamet Korkusu	21
2. 5. 4. 2. Birleşme Dürtüsü	21
2. 6. Psikopatolojik Belirtiler.....	22
2. 6. 1. Somatizasyon	22
2. 6. 2. Obsesif Kompulsif Bozukluklar	23
2. 6. 3. Kişiler Arası Duyarlılık	23
2. 6. 4. Depresyon.....	23
2. 6. 5. Anksiyete	24
2. 6. 6. Hostilite	25
2. 6. 7. Fobik Reaksiyon	25
2. 6. 8. Paranoid Düşünce	25
2. 6. 9. Psikotizm	26
2. 7. Gaslighting ve Psikopatolojik Belirtiler.....	26
3. YÖNTEM	29
3. 1. Araştırma Modeli.....	29
3. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	29
3. 3. Verilerin Toplanması	31
3. 4. Veri Toplama Araçları.....	31
3. 4. 1. Kişisel Bilgi Formu.....	31
3. 4. 2. Gaslighting Formu.....	31
3. 4. 3. Belirti Tarama Listesi.....	32
3. 5. Verilerin Analizi	32
4. BULGULAR	34
4. 1. Verilerin Normallik Dağılımının İncelenmesi.....	34
4. 2. Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeyleri ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	35
4. 3. Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeyleri Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	37
5. TARTIŞMA	43
5. 1. Klinik İmplikasyonlar	47

6. SONUÇ	49
7. KAYNAKÇA	50
8. EKLER	61

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Özellikler.....	29
Tablo 2. İlişki ve Evlilik Sürelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	30
Tablo 3. Verilerin Dağılım Özellikleri.....	34
Tablo 4. Katılımcıların Psikopatoloji Belirti ve Alt Boyutları ile Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Pearson Korelasyonu ile Karşılaştırılması.....	35
Tablo 5. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Yaşlarına Göre Farklılıklarının ANOVA Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 6. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 7. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 8. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklılıklarının Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 9. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Mesleklerine Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 10. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Çocuk Sahibi Olup Olmama Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.....	40
Tablo 11. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Barınma Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları.....	40
Tablo 12. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Gelir Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 13. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Yaşanılan Yere Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 14. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Romantik Bir İlişki Olup Olmama Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.....	42

KISALTMALAR

- ABD** :Amerika Birleşik Devletleri
- ANOVA** : Analysis of Variance (Varyans Analizi)
- CDC** : Centers for Disease Control and Prevention (Hastalık Kontrol ve Koruma Merkezi)
- GQ** : Gaslighting Questionnaire (Gaslighting Formu)
- NISVS** : National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (Ulusal Yakın Partner ve Cinsel Şiddet Araştırması)
- SCL90-R** : Symptom Check List (Belirti Tarama Testi)
- WHO** : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

GİRİŞ

Günümüzde yaygınlığı artmakta olan yakın partner şiddeti, kadınlara yönelik şiddetin en sık görülen biçimidir (Yakubovich ve ark., 2018). Yakın partner şiddeti; kadınlarda, erkeklerde ve çocuklarda, iyi oluşa mental ve fiziksel sağlığa büyük bir etkisi olan ve yeterince tanınmayan bir problemdir. Küresel olarak ekonomik, sosyal, sağlık ve kişisel alanlarda büyük sonuçlara yol açan bir halk sağlığı sorunudur (CDC, 2011; WHO, 2002).

Kadınların, yakın partner şiddetine maruz kalmaları pek çok sağlık sorunuyla ilişkilidir (Bacchus ve ark., 2019). İstismarın sonlandığı durumlarda dahi, etkisi uzun süre devam edebilmekte ve bu nedenle yakın partner şiddetine maruz kalma öyküsü birçok durum ve hastalık için risk faktörü haline gelmektedir (Heise ve Garcia Moreno, 2002). Depresyon, travma sonrası stres bozuklukları, anksiyete bozuklukları, intihar ve zarar verme davranışları, alkol ve maddeyi kötüye kullanım bozuklukları, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, afektif olmayan psikotik bozukluklar, psikosomatik bozukluklar, borderline ve antisosyal gibi kişilik bozuklukları ve riskli sağlık davranışlarına yol açtığı bilinmektedir (Campbell, 2002; Trevillion ve ark., 2012; Dillon ve ark., 2013; Sugg, 2015; Bacchus ve ark., 2019).

Dünyada önemi gittikçe artmakta olan istismar konusu ile ilgili artan farkındalık ve yapılan çalışmalar, gaslighting kavramını öne çıkarmıştır (Spear, 2020). Bir istismar türü olan gaslighting, bireyin hafızasından ve akıl sağlığından şüphe etmesine yönelik yapılan bir manipülasyon olarak tanımlanmaktadır (Tormoen, 2019). Gaslighting, hedefi olan kişinin; kendilik algısını, benlik ve kimlik duygusunu ortadan kaldırma amacıyla gerçekleşmekte ve sonuç olarak kişi öz saygısını kaybedebilmektedir (Abramson, 2014; Spear, 2020). Yakın partner şiddeti alanında çalışan araştırmacılar, mağdurun gerçeklik algısından şüpheye düşmesini sağlayan ve bunun sonucunda mental sağlığını bozmaya sebep olan literatür bağlamında henüz terimselleştirmedikleri bu tür teknikleri ve türleri psikolojik/duygusal istismar olarak kabul etmektedirler (Akiş ve Öztürk, 2021).

Çeşitli ilişki tiplerinde görülebilen gaslighting, alanyazında farklı akademik

disiplinlerde araştırılmıştır. Kişilerarası ilişkilerde, politikada, iş ortamlarında, okullarda, ailelerde ve terapötik bağlamda gerçekleşebilmektedir (Calef ve Weinschel, 1981; Stern, 2007; Abramson, 2014; Stark, 2019; Spear 2020). Sıklıkla erkeklerin kadınlara uyguladığı, romantik ilişki bağlamında gerçekleşen ve temelini kadın düşmanlığından alan bir olgudur (Stern, 2007; Stark, 2019; Öztürk, 2021: 18). Farklı bağlamlarda ve ilişkilerde gerçekleşebilen gaslighting'in ortak paydası; kişinin kendi gerçekliğinden şüphe etmesinin sağlanması olarak kabul edilmektedir fakat yakın partner şiddeti kapsamında adlandırılıp kategorize edilmemiştir.

Literatürde, romantik ilişkilerde kadınların gaslighting'e maruz kalmalarının; psikoz, depresyon ve intihar olasılığını artırdığı (Gass ve Nichols, 1988), benlik saygısını azaltarak sonucunda depresif bozukluklara, kaygı bozukluklarına, psikoza, intihar düşüncesine ve intihara yol açtığı (Dorpat, 1996; Abramson, 2014; Stark, 2019; Stern, 2007) görülmektedir. Hightower'ın (2017), Stern (2007) tarafından geliştirilmiş gaslighting formunu kullanarak 40 kadınla gerçekleştirdiği çalışmasının sonuçları, psikolojik istismar ile gaslighting arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca gaslighting'e maruz kalmanın depresif duyguduruma yol açtığı ve gaslighting'e maruz kalma ile somatik kaygı arasında güçlü istatistiksel ilişki olduğunu bulgusuna varmıştır. Maruz kalma arttıkça bireylerin; daha yüksek düzeyde kaçınma, sosyal değerlendirilme kaygısı ve intruzif bilişler yaşadıkları bulunmuştur (Hightower, 2017).

Gaslighting köken olarak eski bir kavram olmasına rağmen, literatüre bakıldığında, ilgili çalışmanın çok az olduğu görülmektedir. Son zamanlarda sosyal medyada ve akademik araştırmalarda popülerliği artış göstermekte olan bir konudur. Alanyazında bilimsel araştırma niteliği taşımayan çalışmalar bulunmakta ve bu araştırmalardan bazıları gaslighting'in psikopatolojik belirtiler ve hastalıklar ile ilişkisi olduğunu belirtmektedir (Dorpat, 1996; Stern, 2007; Abramson, 2014, Stark, 2019). Bu çalışmada, gaslighting'e maruz kalmanın doğurabileceği psikolojik belirtiler niceliksel araştırma yöntemiyle saptanmıştır. Bu bilgiler ışığında gaslighting kapsamlı olarak araştırılmaya ve kadınlarda maruziyet durumlarının psikopatolojik belirtiler ile ilişkisi saptanmaya değer bulunmuştur.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, bir duygusal istismar türü olan gaslighting'e odaklanmıştır. Gaslighting birini, kendi gerçekliğini veya mental sağlığını sorgulayacak, kendinden şüpheye düşürecek derecede psikolojik olarak manipüle etmek olarak tanımlanmaktadır. İstismarcılar tarafından etkili bir strateji olduğu için sıklıkla kullanılmaktadır. Sıklıkla romantik ilişkilerde gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada, kadınlarda gaslighting'e maruz kalma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda kadınlarda gaslighting'e maruz kalma ve sosyodemografik değişkenler arasında ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Gaslighting; sosyal medyada, çeşitli akademik disiplinlerde ve gündelik kullanımda popülerliği artmakta olan bir olgudur. Literatürde hukuk, felsefe, sosyoloji, psikoloji gibi alanlarda çalışılan terim hakkında bilgilerin sınırlı olduğu, az çalışma olduğu ve var olan çalışmaların çoğunun niceliksel nitelik taşımadığı görülmektedir. Ülkemizde de alanyazına bakıldığında, sayıca az araştırmaya ulaşılmıştır.

Bir psikolojik istismar tekniği olarak çalışılan kavram, kadına yönelik şiddet/istismar konusu ile doğrudan bağlantılıdır. Yapılan çalışmalarda bu manipülasyonu uygulayanların daha çok erkek ve mağdurların daha çok kadın olduğu görülmektedir. Sıklıkla romantik ilişkilerde kullanılan henüz kategorize edilmemiş bu istismar yöntemi, genellikle yakın partner şiddeti kapsamında ele alınmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde kadına yönelik şiddet sürekli artmakta ve bu konuda bilimsel farkındalık oluşturmak önem kazanmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, kadınlarda gaslighting'e maruz kalma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi büyük önem arz etmekte ve literatüre katkı sağlamaktadır.

1. 3. Araştırmanın Varsayımları

Hipotez 1: Katılımcıların psikolojik belirtileri ve alt boyutları ile gaslighting'e maruz kalma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

Hipotez 2: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 3: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 4: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 5: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 6: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri mesleklerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 7: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri çocuk sahibi olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 8: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri barınma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 9: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 10: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

Hipotez 11: Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri mevcut romantik ilişki durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterir.

1. 4. Tanımlar

Gaslighter: Gaslighting uygulayan bireydir.

Gaslightee: Gaslighting'e maruz kalan bireydir.

Gaslight Etkisi: "Kendi benlik duygusunu ve dünyada güç sahibi olduğu hissini korumak için haklı olması gereken bir gaslighter ve onu idealleştirdiği ve onun onayını istediği için gaslighter'ın gerçeklik algısını tanımlamasına izin veren bir gaslightee arasındaki ilişkidir." (Stern, 2007)

LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Şiddet Kavramı

Şiddet, hayatın her alanında görülen, pek çok kişinin ölümüne sebep olan ve dünyada yaygınlığı gittikçe artan bir problemdir (Başar ve Demirci, 2015). Şiddet her zaman insanlık deneyiminin bir parçası olmuş ve yarattığı etkiler dünyanın her tarafında farklı şekillerde görülmektedir. Dünyada her yıl bir milyondan fazla insanın şiddet nedeniyle hayatı sonlanmakta veya ölümcül olmayan yaralanmalar yaşamaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti; “kendine, başka bir insana, gruba, topluluğa karşı fiziksel gücün veya iktidarın kasıtlı kullanımı ya da tehdidi sonucunda psikolojik zarar, yaralanma veya ölüme sebep olması ya da olma olasılığı” olarak tanımlar.

2. 1. 1. Şiddet Türleri

Şiddet, özelliklerine göre; kendine yönelik şiddet, kişilerarası şiddet ve kolektif şiddet olarak üç kategoriye ayrılır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

2. 1. 1. 1. Kendine Yönelik Şiddet

Bu kategoride şiddetin hedefi kişinin kendisidir. İntihar düşüncesi, intihar girişimi, kendini yaralamak gibi kasıtlı olarak kendine zarar verme eylemlerini içerir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

2. 1. 1. 2. Kişilerarası Şiddet

Aile/ yakın partner şiddeti ve topluluk şiddeti olarak iki alt kategoriye ayrılır. Aile/yakın partner şiddeti; genellikle evde gerçekleşen, aile üyelerine ve partnerlere uygulanan şiddet türüdür. Çocuk istismarı, partnere yönelik şiddet, yaşlı istismarı ve

flört şiddeti gibi şiddet türleri bu grupta yer alır. Topluluk şiddeti ise; genellikle ev dışındaki yerlerde gerçekleşen, birbirini tanıyan ya da tanımayan kişiler arasında gerçekleşir. Rastgele şiddet eylemleri, yabancılar tarafından gerçekleştirilen tecavüz ve cinsel saldırı, okul, işyeri vb. kurumlarda gerçekleşen şiddet türleri bu grup içerisinde yer alır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

2. 1. 1. 3 Kolektif Şiddet

Kolektif şiddet, politik ekonomik ve sosyal şiddet olarak alt silere ayrılmıştır. Kendine yönelik şiddet ve kişilerarası şiddetten farklı olarak kolektif şiddet, büyük gruplar ya da devletler tarafından farklı motivasyonlar sebebiyle işlenir. Terör örgütleri, çete kavgaları, savaşlar, isyanlar ve ayaklanmalar gibi nefret suçlarını içerir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

2. 2. Kadına Yönelik Şiddet

Şiddetin en sık görülen türü olan aile içi şiddet, çoğunlukla erkeğin kadına uyguladığı şiddettir (Stewart ve Robinson, 1998, s. 83). Kadına yönelik şiddet, tüm dünyada evrensel bir problem olarak kabul edilmektedir (Yanık ve ark., 2014). Birleşmiş Milletler (1992) kadına yönelik şiddeti; “cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarlarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması, ekonomik ihtiyaçlardan yoksun bırakmak için uygulanan ekonomik şiddet ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış” şeklinde tanımlamıştır. Günümüzde kadına yönelik şiddet din, dil, ırk gibi sınırları aşarak küresel bir sorun halini almıştır ve tüm dünyada insan hakların ihlali ve bir ayrımcılık şekli olarak görülmektedir (Çalışkan ve Çevik, 2018). Kadına yönelik şiddetin oluşmasında, tekrarında, şekli ve yoğunluğunu etkileyen pek fazla etken bulunmaktadır. Bu faktörler içinde, kadına yönelik şiddetin en temel kaynağı ve ataerkil toplum düzeninin getirisi olan erkek ve kadın arasındaki simetrik olmayan güç ilişkisi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir (Başar ve Demirci, 2015).

2. 1. 1. Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (2014) Türkiye Kadına Yönelik Şiddet Araştırmasına (2008) göre, Türkiye genelinde sürdürülen çalışmada kadına yönelik şiddet biçimlerinden en yaygın olanı duygusal istismar/şiddettir. Duygusal istismar/şiddetin seviyelerine bakıldığında, Türkiye'de evli kadınların yüzde 44'ü yaşamlarının bir döneminde, duygusal istismar ve şiddet biçimlerinden en az birine maruz kalmaktadır. Duygusal şiddet ve istismar düzeyi %35 ile %54 arasında değişim göstermektedir. Çalışkan ve Çevik (2018) Türkiye'de Kadına yönelik Şiddet Araştırmasının ham verilerini kullanarak kadınların; fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddete maruz kalmada kadının yaşı, yaşadığı yer, eğitim düzeyi, sağlık durumu gibi değişkenlerin ön plana çıktığını saptamıştır.

2. 3. Yakın Partner Şiddeti

Literatürde flört şiddeti ve partner istismarı gibi farklı şekillerde adlandırılan yakın partner şiddeti ise "yakın ilişki içerisinde olan, eski ve halihazırdaki eşler ve flört partnerleri tarafından, şiddetin ve sıklığın farklılık gösterebildiği bir süreçte, bir partnerin diğerinin üzerinde kontrol sağladığı, mağdur partnerde uzun süre etki bırakan veya bırakmayan, cinsel, psikolojik, fiziksel kötüye kullanım ve ekonomik zorlamayı da içerebilen kötüye kullanım" şeklinde tanımlanır (Dünya Sağlık Örgütü, 2014). Aile içi şiddetin bir alt başlığı olarak kabul edilen kadına yönelik şiddetten farklı olarak yakın partner şiddeti, evli olmanın dışında nişanlı olma, sevgili/flört olma gibi durumları da içine alarak daha geniş bir kapsama sahiptir (Uluocak ve ark., 2014).

2. 3. 1. Yakın Partner Şiddetinin Etkileri

Şiddet içeren yakın ilişkiler sıklıkla olumsuz sonuçlara yol açarlar ve psikolojik bozukluklar için bir risk faktörü haline gelirler (Spencer ve diğerleri, 2020). İstismar sonlansa dahi istismarın etkisi uzun süre devam edebilmekte ve bu sebeple yakın partner şiddetine maruz kalma öyküsü birçok durum ve hastalık için risk faktörü haline gelmektedir (Heise ve Garcia Moreno, 2002). DSÖ (2014) Yakın partner şiddetine maruz kalmanın etkilerini fiziksel sağlık ve yaralanma, mental sağlık ve intihar, üreme

ve cinsel sağlık, çocuklar üzerindeki etkiler olarak dört kategori altına toplamıştır. Yakın partner şiddeti, kadınların mental ve fiziksel sağlığını yaralanma gibi doğrudan ve/veya uzun vadeli stres altında olma sebepli kronik sağlık problemleri gibi dolaylı olarak olumsuz etkileyen sonuçlar doğurabilmektedir. İstismarın şiddetinin yoğunluğu artıkça, kadınların mental ve fiziksel sağlığı üzerindeki etkisi de artmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2012). Yakın partner şiddetine maruz kalmak duygudurum bozuklukları, yeme bozuklukları, madde kullanım bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikiyatrik hastalıklar için risk etmenidir (Mazza ve ark., 2020). Ayrıca yakın partner şiddeti, alkol ve madde kullanımı, sigara kullanımı, uyku bozuklukları, fiziksel aktivite düşüşü, kendine zarar verme, düşük benlik saygısı, intihar düşüncesi, intihar girişimi ve güvenli olmayan cinsel davranış ile ilişkilidir (Dünya Sağlık Örgütü, 2012).

2. 3. 2. Yakın Partner Şiddetinin Yaygınlığı

DSÖ (2005) tarafından 10 ülkede kadına yönelik şiddet ve kadın sağlığı hakkında yapılan araştırmada daha önce yakın ilişkisi deneyimi yaşayan kadınların partnerleri tarafından %13-61 oranında fiziksel şiddete maruz kaldığı, %4-49 oranında ciddi fiziksel şiddete maruz kaldığı, %6-59 oranında hayatlarının bir aşamasında cinsel şiddete maruz kaldığı, %20-75 oranında duygusal şiddet/istismara maruz kaldığı rapor edilmiştir.

2. 4. Gaslighting Kavramı ve Kökeni

Gaslighting kavramı, İngiliz oyun yazarı Patrick Hamilton'ın 1938 yılında sahnelenen ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Angel Street olarak bilinen Gas Light oyunundan doğmuştur. Oyun, 1940 yılında Birleşik Krallık'ta Thorold Dickinson tarafından ve 1944 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Alfred Hitchcock tarafından Gaslight adlı gerilim türünde filme dönüştürülmüştür (Thomas, 2018). Filmin adı Türkçe'ye "Işıklar Sönerken" olarak çevrilmiştir. Oyun, bir adamın eşinin sahip olduğu mücevherleri elde edebilmek amacıyla, eşini manipüle etme planını konu alır. Senaryodaki Paula ve Gregory adlı çiftin ilişkileri başta çok iyi gitmektedir fakat sonrasında tartışmalar artmaya başlar. Adam, eşine hediye ettiği broşunu saklar ve

eşine broşu o kaybetmiş gibi davranarak, onu suçlar. Yaşadıkları yerdeki bir tablonun yerini değiştirir ve eşine bunu onun yaptığını fakat hatırlamadığını söyler. Gregory Paula'ya son zamanlarda unutkan olduğunu ve hep bir şeyleri kaybettiğini sıklıkla dile getirir (Thomas, 2018). Gregory kendi saatini Paula'nın çantasına yerleştirir ve onu saati çalmakla suçlar. Sıklıkla kadının arkadaşlarına gizli bir şekilde Paula'nın "dengesiz" olduğunu dile getirir ve bir gün arkadaşlarının yanındayken Paula'nın çantasında yerleştirdiği kendi saatini ortaya çıkarır. Bu olay Paula'nın akli dengesinin yerinde olmadığını arkadaşlarına kanıtlamak amacıyla yaptığı bir gösteridir ve Paula'nın izolasyon duygusunun artmasına neden olur (Abramson, 2014). Paula, artık kendi hafızasına güvenmemeye başlar. Gregory, eşine dışarı çıkamayacak kadar yorgun görüldüğünü, hasta olduğunu ve dinlenmesi gerektiğini söyleyerek çevresinden uzaklaşmasını sağlar. Evdeki çalışanlara eşinin hasta olduğunu ve rahatsız etmemeleri gerektiğini sürekli olarak tekrarlar. Kadın bir süre sonra, yalnız dışarı çıkamamaya başlar ve hasta olduğuna ikna olur. Adam, düzenli olarak tavan arasındaki mücevherleri ararken oradaki gaz lambalarını açtığı için evdeki gaz lambalarının ışığı her gün biraz daha kısılır. Kadın, gaz lambalarının ışığının her gün biraz daha loş hale geldiğini fark ederek, evdeki çalışanlara ve kocasına bunu dile getirir. Çalışanlar böyle bir şey olmadığını, kocası akıl hastalığı ilerlediği için bunları onun hayal ettiğini ve dinlenmesi gerektiğini söyler. Böylece kadın sürekli kendi gerçekliğinden şüpheye duyar. Film ve oyun adını bu gaz lambalarından almıştır (Miller, 2013).

Gerçek hayatta gaslighting, her iki bağlamda da Gregory'nin davranışından tipik olarak iki açıdan farklıdır. İlk olarak, bu tür duygusal manipülasyon uygulayan kişiler, genellikle bilinçli olarak hedeflerini "deli/paranoyak" vb. olduklarına inandırma amacı gütmemektedirler. İkincisi, Gregory'nin pahalı mücevherleri elde etme düşüncesi gibi genellikle net ve somut bir amaç uğruna hedeflerini "delirtmeye/çıldirtmaya" çalışmamaktadırlar. Senaryolaştırmanın etkileri haricinde, gaslighting filmde ve günlük yaşamda fark edebilir düzeyde aynı fenomeni işaret etmektedir. Gerçek hayatta, gaslighter'ların söylemlerindeki karakteristik ifadeler, Gregory'nin filmdeki ifadeleri ile örtüşmektedir (Abramson, 2014).

2. 5. Literatürde Gaslighting

Gaslighting teriminin kökeni eski yıllara uzansada, yakın zamanlarda popülerliğini kazanmıştır. Kendi kendine yardım kitabı olan *The Gaslight Effect* (Stern, 2008) ve politik yorumlara yer veren *Gaslighting America: Why We Love It Trumps Lies To Us* (Carpenter, 2018) kitabı ile kültürel söylemde yer almaya başlamıştır. Barton ve Whitehead (1969), istemsiz hastaneye yatış gerçekleştirilmeyi bir istismar şekli olarak analiz ettikleri makalelerinde gaslighting terimini icat ettikleri düşünülmektedir (Sweet, 2019). Psikoloji literatüründe, 1970'ler ve 1980'lerde birkaç kez ele alınmıştır (Smith ve Sinanan,1972; Calef ve Weinshel, 1981; Gass ve Nichols, 1988). Akademik alanda psikoloji ve psikiyatri literatüründe ilk olarak psikanalizde alanında, Calef ve Weinshel (1981) tarafından ele alınmıştır. Yakın zamanda, Kate Abramson (2014) gaslighting terimini felsefe alanında çalışmıştır (Spear, 2020). Stark da (2019), felsefe alanında bu terimi çalışmış ve sınıflandırmıştır. Mizojinist gaslighting adında bir gaslighting türü tanımlayarak literatüre kazandırmıştır. Gaslighting, 2015 yılında Birleşik Krallık'ta aile içi şiddet yasasının resmi bir parçası haline gelmiş ve 300'den fazla kişi bu manipülasyonu uygulamakla suçlanmıştır. Bu uygulama dünyada ilk ve tektir (Mikhailova, 2018).

Günümüzde bu tür psikolojik ve duygusal istismar türleri hakkında yeterli psikometrik ölçüm araçları var olmadığı için alanyazında ampirik araştırma kıtlığı bulunmaktadır. Gaslighting'i ölçmek için nicel bir araç bulunmamaktadır. Kişilerarası ilişkilerde gaslighting'e maruz kalma düzeylerini ölçmek için kullanabilecek mevcut olan en iyi araç; Stern (2007) tarafından geliştirilen *The Gaslight Effect* adlı kitapta yer alan 20 maddelik bir kontrol listesidir (Bhatti ve ark., 2021).

Bir psikolojik istismar türü olan gaslighting, bir bireyin hafızasından ve akıl sağlığından şüphe etmesine yönelik yapılan bir manipülasyon olarak tanımlanmaktadır (Tormoen, 2019). Gaslighting, bir kişinin (gaslighter), bir başkasının (gaslightee) gerçekleri ve değerleri hakkındaki yargılarını bastırmak veya şüpheye düşürmek için, o kişiyi manipüle etmesi şeklinde gerçekleşmektedir (Stark, 2019). Hedef alınan kişinin kimlik ve benlik duygusunu ortadan kaldırmayı amaçlayan bir istismar biçimidir (Abramson, 2014).

Etkili bir manipülasyon olduğu için istismarcılar tarafından sıklıkla kullanılan bir stratejidir. İstismarcının mağdur üzerindeki gücünü ve kontrolünü artırmaktadır. Mağdurun kendinden şüphe etmesini sağlayarak özgüvenini kaybetmesine neden olmaktadır. Böylece mağdur, failine daha fazla bağımlı hale gelmekte ve failinden ayrılma olasılığı azalmaktadır. İstismarcılar bu manipülasyonu kademeli olarak uygulamaya meyilli oldukları için gaslighting'i tespit etmek son derece zor olmaktadır. İstismar ne kadar uzun sürerse, mağdurun kendi düşüncelerine ve algılarına güveni kalmadığı için istismarcının gerçeklik tanımına güvenme olasılığı o kadar yükselmektedir (Solace Women's Aid, ty.). Gaslighter'ler süreç boyunca " *Sen delisin*", " *Bu kadar hassas olma*", " *Paranoyak olma*", " *Sadece şaka yapmıştım*", " *Bunları uyduruyorsun*", " *Aşırı tepki veriyorsun*", " *Böyle bir şey asla olmadı*", " *Endişeleniyorum, bence iyi değilsin*", " *Bunlar senin iyiliğin için*" gibi cümleleri sık sık kullanmaktadır (Abramson, 2014; Stark, 2019).

Farklı gaslighting türlerinin iki ortak belirleyici özelliği bulunmaktadır. Birincisi, bireyin bilişsel yeteneklerine olan güvenini azaltma veya yok etme girişimidir. Bu ilk amaca ulaşıldıktan sonra ikinci amaç mağdurun düşünce, davranış ve duyguları üzerinde güç elde edip, kontrol sağlamaktır. Bu özellikler, günlük yaşamda, psikoterapilerde kullanımı veya politikada liderlerin zihin kontrolü veya düşünce reformu amacıyla kullanımı gibi bağlamdan bağımsız gaslighting'in temel mekanizmasını oluşturmaktadır. Bir bireyin bir başka birey üzerinde kontrol sahibi olmaya çalışması gibi sosyal etkileşimler ve bazı reklam stratejileri bu ilkeye dayanmaktadır (Dorpat, 1996:7).

Gaslighting, güç eşitsizliklerinin bulunduğu ilişki ve ortamlarda gerçekleşmektedir. Basit, yapısal güç eşitsizlikleri veya önyargılı sosyal normlar (cinsiyetçilik vb.) gibi karmaşık ve daha derin yapısal eşitsizlikler olabilmekte ya da daha kişisel güç eşitsizliklerini de içerebilmektedir (Abramson, 2014). Arkadaş, ebeveyn, işveren, romantik partner ya da herhangi bir kişi tarafından uygulanabilmekte ve tüm ilişki tiplerinde görülebilmektedir. Ayrıca okullarda, siyasette, topluluklarda yer alan insanlara, hatta bir devlet tarafından halka uygulanabilmektedir (Stern, 2007). Disfonksiyonel aile dinamiği içerisinde çocuklar ve baskın ebeveynin kontrol ettiği diğer ebeveyn de gaslighting mağdurları olabilmektedir (Öztürk, 2021: 18). Sıklıkla romantik ilişkilerde gözlemlenmektedir (Stern, 2007). Farklı bağlamlarda

gerçekleşmesi nedeniyle kişilerarası şiddet ve kolektif şiddet türleri altında sınıflandırılabilir. Stern (2007), gaslighting'in cinsiyetten bağımsız olduğunu belirtmektedir. Fakat klinik pratiğinde daha çok heteroseksüel romantik ilişkilerde erkek partnerlerin gaslighter ve kadın partnerlerin gaslightee konumunda olduklarını gözlemlemiş ve yoğunlukla bu alanda çalışmıştır. Abramson da (2014) gaslighting'in her zaman cinsiyetçi bir manipülasyon biçimi olmadığını belirtmiştir. Genellikle cinsiyetçilik kavramı tarafından çevrelendiğini ve cinsiyet faktörünün gaslighter tarafından baskı aracı olarak kullanılabilindiğini ortaya koymuştur. Manipülasyon başarılı şekilde sonuçlandığında, cinsiyetçiliğin gizlendiğini ve/veya ortadan kaldırıldığını belirtmiştir. Gaslighting etkileşimlerinin çeşitli yollarla cinsiyetçi olduklarını söylemiştir. Bunlar:

- 1) Kadınlar, erkeklere oranla daha sık gaslighting hedefleridir.
- 2) Erkekler daha sık gaslighting uygulayıcısıdırlar.
- 3) Genellikle bir kadının cinsiyetçi (ya da başka bir açıdan ayrımcı) davranışlara karşı protestosu bağlamında ve buna tepki olarak gerçekleşir.
- 4) Gaslighting'de kullanılan bazı manipülasyon teknikleri, sıklıkla gaslightee'nin cinsiyetçi normları içselleştirmesine dayanmaktadır.
- 5) Gaslighter hedefini başarılı bir şekilde manipüle ettiğinde, gaslightee'nin direnmeye çalıştığı ve/veya gaslighter'ın manipüle ederken kullandığı cinsiyetçi normları güçlendirmektedir.
- 6) Bazen gaslighter'ın gaslighting davranışıyla sürdürmeye çalıştığı, cinsiyetçi normların alt kümeleridir (Abramson, 2014).

Gaslight etkisi benlik duygusunu ve güce sahip olma duygusunu korumak amacıyla haklı olmaya ihtiyaç duyan bir gaslighter ve gaslighter'ın onayını istediği ve onu idealize ettiği için gerçeklik algısını tanımlamasına izin veren bir gaslightee arasındaki ilişkinin bir sonucudur. Gaslighter, manipülasyonu ilk olarak kendi düşüncesinin haksızlığını ortaya çıkarabilecek kanıtları göz ardı etmekle gerçekleştirmeye başlamaktadır. İkinci olarak gaslightee'nin düşüncesinin, onun bir kusurundan kaynaklı olduğunu iddia etmekte ve güvenilir olmadığını savunma yöntemleriyle inkâr ederek manipülasyonu gerçekleştirmektedir. (Stark, 2019). Stark (2019), ikinci yöntemi yer değiştirme taktiği olarak adlandırmış ve gaslightee'nin

düşüncesinin güvenilirliğini destekleyen kanıtları, desteklemeyen kanıtlara ve kusurlara atfetmesi olarak açıklamıştır. Gaslighter, algısının doğrulanmasını ve tartışılmaz konuma getirilmesini istediği için haksızlığı kanıtlayacak durumlardan kaçınmaktadır (Abramson 2014; Stark 2019).

Manipülasyonun gerçekleşmesi için hedefin, gaslighter'ın söylediklerine inanması ve hakkında olumlu düşünmesine ihtiyaç duyması gerekmektedir. Bu manipülasyon kişinin; korkuları, kaygıları ve sevmek, takdir edilmek gibi arzuları ile ilgilidir (Stern, 2007). Gaslighter'lar manipülasyonları sırasında aşk, empati, otorite ve sözde otorite, cinsiyetçilik ve kendinden şüphe duymayı bir araç olarak kullanmaktadırlar (Abramson, 2014). Empatik beceri düzeyi yüksek olan bireyler gaslighting'e maruz kalmaya daha meyillidirler (Stern, 2007). Gaslighter, gaslightee'in güvendiği, sevdiği ve saygı duyduğu ve düzenli olarak etkileşimde bulunduğu bireydir. Bu iki faktör de empati kurmayı kolaylaştırmaktadır (Abramson, 2014; Stern, 2007). Gaslightee, idealize edilen bu kişinin onayına ihtiyaç duyduğu için kendi benliğine gerçekleştirilen saldırının haklı olması isteği duymaktadır. Bu manipülasyona maruz kalan bireyler, sıklıkla yanlış anlaşılma korkusu yaşamaktadırlar. Yanlış anlaşılmayı, benlik duygusuna yönelik bir darbe olarak algılamaktadırlar. Gaslighter'ların görüşlerine karşı savunmasız olan bu bireyler, özellikle romantik ilişkilerinde partnerlerine çok fazla güç verme eğilimindedirler. Gaslighter, mutlak yorumlar yaptığında ve bu yorumlar içinde küçük de olsa doğruluk payı bulduğunda, hedef kendi gerçeklik algısına bağlı kalmakta zorluk yaşamaktadır. İstismarcılar, benlik duygusunu desteklemek, güvende hissetmek ve ilişkideki gücü elde tutmak amacıyla haklı olma, bunu ispatlama ve hedefini ikna etme çabası içindedir. Bu kişiler, manipülasyon uyguladığının farkında olmadan söylediği her sözü inanarak ifade edebilmekte ya da hedeflerini kendilerine zarar vermekten kurtarma motivasyonu ile hareket edebilmektedirler (Stern, 2007).

Gaslighterlar, hedefleriyle çoğu zaman yakın bir ilişki sürdürme isteği içindedirler. Genellikle onay talepleri; yıkıcı arzularının ve aynı zamanda hedefleriyle ilişki sürdürme isteklerinin ifadeleri şeklindedir. İlişki sürdürme arzusunda, hedefinin onunla aynı fikirde olmasını ve ilişkisinin devam etmesini amaçlamaktadır. Bu arzularına ulaşmak gayesiyle, hedefini farklı özelliklerle suçlayarak eleştiri silahını kullanmakta ve kendisine meydan okunma ihtimalini ortadan kaldırmayı

amaçlamaktadır (Abramson, 2014). Hedefini sabote etmeyi ve zarar vermeyi amaçladığı eleştirileri doğru ya da yanlış olabilmektedir. Gaslighter, eleştiriyi kavgaya ve tartışma sırasında güç elde etme ve odağı kendi davranışından hedefin davranışına yöneltmek amacıyla kullanmaktadır. Gaslighter'ın itirazları ya da tartışmayı sonlandırmak istemesi üzerine, kolaylıkla yanıt veremeyeceği bir bağlamda eleştirisini sunmaktadır. Bu eleştiriler sıklıkla; lakap takma, hakaret etme ve abartmayı içermektedir (Stern, 2007). Hedeflerini "deli, aşırı duyarlı, paranoyak" gibi ithamlarla eleştirmekte ve suçlamaktadırlar. Gaslighter'ın hakaret edici, küçümseyici ifadeleri, direktifler veya bildirimler şeklindedir. "Paranoyak olma" tartışmaya açık bir bağlamda sunulmamakta, bir emir şeklinde ifade edilmektedir. "Bu delilik", hedefin görüşlerinin temeli hakkında bir sorgulama anlamı içermeyen bir bildiri ve beyan olarak ifade edilmektedir. Bu terimlerin gaslighting bağlamındaki ortak noktası, bir bireyi sadece kusurlu ya da hatalı olmakla suçlamanın ötesinde, kusurlu ya da hatalı olup olmadığını yargılayacak durumda olmamakla suçlamanın yolları olmalarıdır. Suçlamalar, hedefin temel rasyonel yetkinliğine, gerçekleri kavrayabilme, tartışabilme, değerlendirme, uygun tepki verebilme yeteneğine ve düşünebilen, doğru ve yanlışa göre karar verebilen bağımsız birey olarak duruşuna yöneliktir (Abramson, 2014).

Calef ve Weinshel (1981), gaslighting fenomeninin hayatın her alanında yer aldığını ve kaçınılmaz olduğunu savunmuşlardır. Romantik ilişkilerde önemli bir etkiye sahip olduğunu, diğer sosyal ilişkilerinde önemli bir rol oynadığını ve psikoterapi seyrinde fark edilemeyen bir etki yaratabileceğini tespit etmişlerdir. Psikoterapistin veya danışanın birbirine gaslighting uygulayabileceği durumları çalışmışlar ve tanımlamışlardır. Gaslighting, Calef ve Weinshel (1981) tarafından psikanaliz alanında ilk kez terimselleştirildiğinde, bir savunma mekanizması olan yansıtıcı özdeşim süreci olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte gaslighter, rahatsızlık duyduğu ve kabul edemediği hisleri ve özellikleri, başkasına atfederek ve yansıtarak karşı tarafı manipüle etmektedir (Calef ve Weinshel, 1981). Abramson (2014), yansıtıcı özdeşimi, gaslighting'i tam anlamıyla açıklayan bir terim olarak görmemiştir. Abramson'a (2014) göre bu manipülasyon, genelde gaslighter için birden fazla amaç uğruna gerçekleştirilmektedir. Fakat temel amacı meydan okunma konusundaki yoğun korku ve endişe hissini yok etme dürtüsüdür. Gaslighter'ın bu amacının ardındaki temel yapıyı; kişiler arası onay ihtiyacı, meydan okunmaya karşı hoşgörüsüzlük hatta meydan okunma olasılığı ve gaslighter'ın meydan okuma

konusundaki tepkisi ve duruşunun manipülatif şekilde imha edilmesi olarak açıklamaktadır. Bu amaca ulaşmak için hedefin bağımsız duruşunu zedeleyerek, olası bir anlaşmazlık durumunu elimine etmeyi amaçlamaktadır. Gaslighting başarılı olduğunda, hedef kişinin bağımsız duruşuna zarar verdiği görülmektedir. Bu şekilde, gaslighter, kişinin aslında ahlaki topluluğun bir üyesi olarak artık kabul edilmediğini, çünkü aslında bağımsız duruşa sahip olmadığını ortaya koymaya çalışmaktadır (Abramson, 2014).

Abramson (2014) gaslighting'in David Sussman'ın iddia ettiği işkence paradigması ile ortak birkaç önemli özelliği bulunduğunu belirtmiştir. İşkence, gaslighting gibi, bir başkasının benlik duygusunu yok etmeyi amaçlamaktadır. Fakat Sussman'a göre işkence konusunda en yıkıcı özellik, bir kurbanın iradesinin kendi aleyhine çevrilmesidir. Kurban her an işkence yapanı durdurmak, kaçmak için yapabileceği bir şey olduğuna inanmaya zorlanmakta ve bu da işkencenin bir parçası haline gelmektedir. Benzer şekilde gaslighter kadınların sadece iradeleri değil, duygusal eğilimleri ve hatta bazen karakterleri kendi aleyhlerine çevrilmektedir. Gaslighting'e maruz kalmanın bir sonucu olarak özgüven kaybı, bir enfeksiyon gibi bireyin hayatının diğer bölümlerine yayılabilmektedir (Abramson, 2014).

Dorpat (1996:33) gaslighting terimini; çeşitli beyin yıkama tekniklerini kapsayan, failin mağdurun inanç sistemini zayıflatmayı ve değiştirmeyi hedeflediği bir olgu olarak çalışmıştır. Gaslighting, komünist ve totaliter faşist rejimlerin savaş esirlerini ve siyasi mahkumları yönetmek amacıyla kullandıkları telkin ve beyin yıkama tekniklerinin çoğunda önemli bir role sahiptir. Bu hedef için kullanılan psikolojik ve fiziksel yöntemler, mağdurun faillere itaat etmesi için bireyin belirli inançlarının ve bilişsel işlevlerinin bozulması veya yok edilmesini amaçlamaktadır (Dorpat, 1996:33).

Calef ve Weinshel (1981) psikanalitik alandaki görüşlerini benimseyerek, manipülasyonun gaslighter'ın kendi inanç sistemini empoze etmesi ve rahatsız edici bilinçdışı içeriklerin mağdura yansıtılmalı özdeşim aracılığıyla aktarılması ile gerçekleştirildiğini savunmuştur. Bir yansıtılmalı özdeşim biçimi olarak, gaslighting savunma işlevine hizmet etmektedir. Yadsıma ve yansıtma savunmaları ilk önce ortaya çıkmakta ve ardından öznenin diğer kişiyi kontrol etme arzusunun canlandırması olan bazı kişiler arası manipülasyonlar izlemektedir. Kendine ait olduğu inkâr edilen bazı

bilişsel içerikler başka bir bireye yansıtılmaktadır. Öznenin, nesneyi kontrol etme isteği, öncelikle nesnenin kendi kararından şüphe etmesini sağlayacak boyutta manipüle edebildiği zaman gerçekleşmektedir. Mağdurun bilişsel yeteneklerine olan güvenini kaybetmesini sağlaması, kişinin kavrama yeteneğini, duygu durumunu ve davranışlarını yönlendirmesini kolaylaştırmaktadır (Dorpat, 1996:34). Gaslighting genellikle bireyin algılama, düşünme ve gerçeklik yeteneklerini sorgulamasına sebep olan düşük benlik saygısı, rahatsız edici duygular ve bilişsel kontrolsüzlük korkusu uyandırmaktadır. Benlik saygısının azalması ve kendinden şüphe duyma ile kafa karışıklığı, depresyon, kaygı gelişmektedir (Dorpat, 1996:33).

Stark (2019) gaslighting terimini; epistemik ve manipülatif ve mizojinist gaslighting olmak üzere üç farklı bağlamda tanımlanmıştır. Epistemik gaslighting, gaslighting'i tanık adaletsizliği olarak kategorize etmektedir. Bir bireyin sosyal kimliğini temel alarak, ona verilen bir zarar hakkındaki ifadenin inkâr edilmesi durumunda meydana gelmektedir. Birey, sosyal kimliğini hedef alan bir ifadeyi üçüncü bir kişiye aktardığında, kişinin inkâr etmesi ve inanması durumunda gerçekleşmektedir. Üçüncü kişi, gaslightee'nin ifadesine güvenmeyerek gaslighter'ın tarafında yer alır. Manipülatif gaslighting, gaslighting'i bir tür manipülasyon ve duygusal istismar olarak kategorize etmektedir. Bir başkasının kendi algısını, inançlarını veya anılarını asılsız görmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Epistemik ve manipülatif gaslighting gerçekleşmesi için, gaslighter ve gaslightee arasında bir güç farkı olması gerekmektedir (Stark, 2019).

Epistemik gaslighting'de en önemli nokta, küçük düşürülmektir. Kişinin yetkinliğine veya güvenilirliğine hakaret edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Olayın/durumun aktarıldığı üçüncü kişi, karşı tarafın (gaslightee) sosyal kimliğine yönelik önyargı barındırmakta ve bu sebeple yanlı bir bakış açısı ile karşı tarafın ifadesine şüpheli yaklaşmaktadır. Bu noktada kişi, kendisine verilen bir zarar hakkındaki ifadeye karşı yanlı bir cevap almaktadır. Epistemik gaslighting'in gerçekleşmesi için kullanılan güç farkı sosyal güçtür. Sosyal gücü fazla olan insanların, sosyal gücü daha düşük olan insanları manipüle etmesiyle gerçekleşmektedir. Epistemik gaslighting, tanık adaletsizliğinin bir şekli olarak kategorize edilmekte ve kasıtsız olarak gerçekleşmektedir (Stark, 2019).

Manipülatif gaslighting durumunda en önemli nokta, eşit konumda bulunan iki bireyden birinin karşısındaki kişiyi, özgüvenini kaybetmesi amacıyla manipüle etmesidir. Manipülasyonu uygulayan kişi, karşı tarafın kendine güveninden şüphe uyandırmayı amaçlamaktadır. Bu durum, epistemik gaslighting'den farklı olarak her zaman sosyal kimliğe dayandırılmayabilir. Manipülatif gaslighting her zaman olmamakla birlikte genellikle kişinin kendisine yapılan bir zarar veya yanlış hakkındaki ifadelerle karşı aldığı bir cevaptır. Gaslighter ilişkisel güç farkının avantajlarından yararlanarak, kişinin kendi kararlarına olan güvenini zayıflatmayı hedeflemektedir. Sıklıkla olmasa da sosyal güç eşitsizliği kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Manipülatif gaslighting kasıtlı olarak, bir amaç uğruna gerçekleşmektedir. Terapötik söylemde, manipülatif gaslighting politik bağlamın aksine ilişkisel bir olgu olarak ele alınmakta ve bireysel ilişkilerin bir özelliği olarak görülmektedir. Manipülatif gaslighting'de, kadın ve erkek ilişkilerinde erkeklerin tipik olarak failler (gaslighter) ve kadınların gaslighting'in hedefleri (gaslightee) olduğu kabul edilmektedir (Stark, 2019).

Mizojinist gaslighting, kolektif bir olgudur. Kadın düşmanlığının bir parçası olarak; kadınları kendilerine zarar veren erkekleri suçlamaktan caydırarak ataerkil düzeni uygulamaya hizmet etmektedir. Mizojinist gaslighting'in kolektif amaçları; ataerkil normları dayatma ve kadınlarda kendinden şüphe duymayı sağlamaktır. Bu amaçlara ulaşmak maksadıyla manipülasyon, aleni olarak gerçekleştirilmektedir. Kamuya mal olmuş bir kişi veya halkın güvendiği bir temsilci veya kamu alanında faaliyet gösteren sıradan insanlar tarafından açık bir şekilde uygulanabilir. Bu süreç erkeklerin verdikleri zararın yaptırımından kurtulmalarını sağlayarak, suç işleme davranışlarını cesaretlendirmektedir. Bu döngü sonucunda suç işleme davranışları, kadınlar üzerinde sağladıkları güçlerini pekiştirmeye sebep olmaktadır. Bir manipülasyon biçimi olarak mizojinist gaslighting; kadınları, toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki yargılarını bastırmaya veya şüphe etmeye teşvik etmektedir (Stark, 2019). Öztürk (2021: 18) bu tanımlamayla paralellik göstererek; gaslighting'i günlük, aile ve iş hayatı gibi bağlamlarda ortaya çıkan ve temel kaynağı kadın düşmanlığı olan patolojik bir olgu olarak ele almıştır.

2. 5. 1. Gaslighting’i Oluşturan Faktörler

Stern (2007), gaslighting’i yeni bir salgın olarak adlandırmış ve üç ana sebebi olduğunu söylemiştir:

2. 5. 1. 1. Toplumsal Cinsiyet Rollerindeki Değişim ve Tepkiler

Cinsiyetler arası romantik ve profesyonel ilişkilerde, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri değişmiştir. Bu köklü değişimin büyük kaynaklarından biri olan İkinci Dünya Savaşı sırasında, erkekler cephede savaşırken kadınlar, erkeklerin iş gücü alanında tecrübe kazanmıştır. Kadınların ekonomik alanda güç kazanması, sinema kültürüne de yansiyarak gaslighting manipülasyonuna adını veren ‘‘Gaslight’’ filmi gibi birçok senaryo yazılmış ve film haline getirilmiştir. Filmlerin ortak teması, güçlü ve çekici erkeklerin, güçlü fakat savunmasız kadınları kendi bakış açılarından vazgeçirmek amacıyla başarı bir şekilde manipüle etmeleridir. Kadınların kazandığı bu güç bir tehdit olarak algılanmıştır. Erkekler, yeni ve alışılmadık rollerdeki güçlü kadınları kontrol etme amacıyla bu tür bir manipülasyona başvurmuş ve geleneksel ilişki rollerini isteyen kadınlar bu manipülasyona duyarlı hale gelmiştir. Feminist hareketin yaygınlaşması ve kadınlarda yarattığı baskıyla, istismarın farkında olmalarından bağımsız olarak feminist kültürün başarılı ve bağımsız olma standartlarına uyamadıklarını düşündükleri için, yardım istemeyi reddetmişlerdir (Stern, 2007).

2. 5. 1. 2. Yaygınlaşan Bireycilik ve İzolasyon

Geleneksel toplum yaşam tarzının azalmasıyla, tüketiciliğe odaklanılmış ve bireysellik hızla yükselişe geçmiştir. Bunun sonucunda sosyal olarak yalıtılmış izole bireyler oluşmuştur. İnsanlar, geleneksel yaşam tarzında olduğu gibi farklı gruplarla sosyal ağları genişletmek yerine daha bireysel ve ikili ilişkiler kurma yoluyla sosyalleşme eğilimine girmiştir. Diğer bilgi ve destek kaynaklarından izole olan bireyler, bu boşluğu tek bir insanla doldurma amacıyla, tek bir insana etki gücü atfetmişlerdir. Bu birey, romantik bir partner olduğunda; duygusal desteğin, bir işveren olduğunda; mesleki benlik saygısının tek kaynağı haline gelerek güç kazanmaktadır. Birey, onay ihtiyacını, kendini tamamlamaya veya tanımlamaya dair kazanımlar

çıkartabileceği bu ilişkilere odaklanmaktadır. Geleneksel toplumlardaki bağlantılardan izole olmak, gaslighting'e duyarlılığı artırmaktadır (Stern, 2007).

2. 5. 1. 3. Gaslight Kültürü

Stern (2007), günlük yaşamda politikacılar veya medya tarafından sıklıkla gaslighting'e maruz kaldığını söylemektedir. Bireyler, kendi gerçeklerini keşfetmek ya da inşa etmek yerine tepkilerini göz ardı ederek bu alanlarda dikte edilen fikirleri kendi görüşleri gibi kabul etme amacıyla yaratılan Gaslight kültüründe yaşamaktadırlar.

2. 5. 2. Gaslighting'in Aşamaları

Gaslighting, aşamalı olarak gerçekleşen bir manipülasyon biçimidir. Manipülasyon, bu üç aşama seviyesinin sadece biriyle sınırlı olabilmekte veya aşamalar arası gelgitler yaşanabilmektedir (Stern, 2007). Bu üç aşama;

Aşama 1: İnanmama

Bu aşamada gaslightee, gaslighter'ın onayını istemektedir fakat bu istek daha düşük bir seviyededir. Gaslightee, kaygı ve şaşkınlık benzeri duygular yaşamaktadır. İnsanlar romantik ilişkilerde, arkadaşlıklarda, iş ortamlarındaki ilişkilerinde sık sık bu aşamayı yaşamaktadırlar. Genellikle gaslightee, gaslighter'ın olaylara bakış açısının mantığını sorgulamakta ve gerçeği çarpıttığını düşünmektedir. Sıklıkla partnerlerin haklılığı tartışılmaktadır. Tekrar eden aynı tartışma döngüleri katlanılmaz bir hal aldığında, ilişki kopma noktasına gelmektedir. İlişkiler son bulduktan sonra gaslightee'ler yeni döngüler başlatmak için farklı gaslighter'larla ilişki kurmaktadır. Bu aşama sık sık küçük görülmektedir. Ancak manipülasyonun devamını sağlama açısından bir zemin oluşmaktadır. Geleneksel olarak duygusal istismarla ilişkilendirilen hakaret gibi davranışları ve belirtileri içermeyebilir.

Aşama 2: Savunma

Gaslightee, gaslighter'ın yanlış olduğunu ispatlamak amacıyla kanıtlar aramakta ve haklı olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Bu şekilde, gaslighter'a

haklılığını kanıtlayarak, onayını kazanma arzusu içindedir. Bu aşamada, ilişkilerde partnerler dönüşümlü olarak gaslighter rolüne bürünebilirler.

Aşama 3: Depresyon

Bu aşamada, gaslightee, gaslighter'ın haklı olduğunu kanıtlamaya ve isteklerini uygulamaya çalışarak onayını kazanmayı hedeflemektedir. Gaslighter'ın olumsuz görüşlerini benimseyerek, gerçeklik algısını kaybetmiştir. Gaslightee için yıkıcı sonuçlar doğuran bu aşamada, yetersizlik inancı aktiftir. Kişi gaslighter'ın onayını kazanamadığı için umutsuz, çaresiz, mutsuz ve düşük özgüvenlidir. Bu aşamada, gaslighter fiziksel şiddetle tehdit edebilir ve fiziksel şiddet uygulayabilir.

2. 5. 3. Gaslighting'e Maruz Kalma Semptomları

Stern (2007) gaslighting'e maruz kalan bireylerde oluşabilecek semptomları bu şekilde açıklamıştır:

- 1) Çökkün duygudurum
- 2) Sık sık şaşkınlık duygusu ve kafa karışıklığı
- 3) Kâbus görme
- 4) Fiziksel belirtiler: midede sıkışma hissi, göğüs sıkışması, boğaz ağrısı, bağırsak problemleri
- 5) Gaslighter'ın dahil olduğu olayların ayrıntılarını hatırlamada güçlük
- 6) Gaslighter eve geldiğinde ve/veya aradığında korku hissi ya da aşırı tetikte olma hali
- 7) Kişinin kendisine veya arkadaşlarına ilişkisini olduğundan daha iyi gösterme/anlatma çabası
- 8) Kişinin biyopsikososyal bütünlüğünü tehlikeye sokan davranış ve düşüncelere müsamaha gösterdiği hissi
- 9) Kişinin güvenilir bulduğu arkadaş ve/veya akrabaların sık sık endişelerini dile getirmesi
- 10) Kişinin arkadaşlarından kaçınması veya ilişkisi hakkında konuşmayı reddetmesi

2. 5. 4. Gaslighting'in Sürdürülmesindeki Etkenler

Gaslighter'ın vizyonuna uyum sağlayabilmek amacıyla bireylerin kendini şekillendirmesinin iki sebebi vardır;

2. 5. 4. 1. Duygusal Kıyamet Korkusu

Gaslighter'lar farklı duyguları, yoğun bir biçimde ifade ederek büyük tartışmalara sebep olabilecek bir duygusal kıyamet gücüne sahipmiş gibi davranmaktadırlar. Gaslighting'e maruz kalan birey, gaslighter'ı tetiklerse, duygusal kıyameti başlatacağından endişe duymaktadır. Duygusal kıyamet her ilişkide gerçekleşmeyebilir fakat gerçekleşeceği korkusu gaslighter'ın karşı taraf için şekillenmesinde tehdit edici bir etkiye sahiptir. Gaslighter, karşı tarafının sözünü bölmek yerine bağırma, ima edilen suçlamalar yerine açık suçlamalar yapmaya başlamaktadır. Bu durumda, gaslighter direniş gösterirse, davranışların şiddeti artabilmektedir. Gaslighter, kendi düşüncelerinde dahi istismarcısıyla ortak paydada olmamanın güvensizliğini yaşamakta ve direnmeyi düşünmekte zorlanmaktadır. Eylemde olduğu gibi, duygu ve düşüncelerinde de güvenli olarak düşündüğü ve inandırıldığı yolu seçmektedir. Duygusal kıyamet korkusunu sağlamak amacıyla gaslighter'lar; bireyin en büyük korkularını, terk edilmekle tehdit etmeyi, hayatındaki diğer ilişkilerdeki sorunları gündeme almayı, ideallerini ona karşı kullanmayı, kendi algılarından, hafızasından ve bakış açısından şüphe duymasını bir silah olarak kullanmaktadır.

2. 5. 4. 2. Birleşme Dürtüsü

Bireylerin sevdiği insanlardan farklı görüşlere veya farklı tercihlere sahip olması kaygı yaratan bir durumdur. Gaslighting'e maruz kalmaya meyilli olan bireylerin ortak özelliği, zekâ, güç ve yetkinlikten bağımsız olarak gaslighter'ın onayını kazanma ihtiyacı duymalarıdır. Bu onayı almadıklarında kendilerini zeki, güçlü ve yetkin bir insan olarak tanımlamamakta ve bölünmüş/ayrılmış hissetmektedirler. Bu birleşme dürtüsüyle, bireyler gaslighter'ın vizyonuna göre kendilerini şekillendirmektedir (Stern, 2007).

2. 6. Psikopatolojik Belirtiler

Bu araştırmada psikopatolojik semptomlar, SCL-90 ölçeğinin alt skalalarını kapsayacak şekilde yer alacaktır.

2. 6. 1. Somatizasyon

Belirgin bir biyolojik anormallik kaynağı olmadan tekrar eden bedensel yakınmalar durumuna somatizasyon denir (Katon ve ark., 1982). Bu eğilim, genellikle bireylerin yaşam olaylarının ve durumlarının getirdiği psikososyal bir stresin göstergesidir (Lipowski, 1990). Duygusal ve sosyal stresin bir ifadesi olabileceği gibi bazen sadece sosyal sorunların temsilidir. Bu durum, belirtileri fiziksel hastalıklarla bağdaştırmaya ve sıklıkla tıbbi hizmetlerden yararlanmaya neden olur. Gündelik hayatta işlev bozukluğuna sebep olarak hayat kalitesinde düşüş yaratmaktadır (Katon ve ark., 1982).

Eklem ağrısı, sırt ağrısı, baş ağrısı, göğüs ağrısı, kol veya bacak ağrısı, yorgunluk, baş dönmesi, uykusuzluk, çarpıntı, gaz veya şişkinlik, dizüri, bulanık görme, çift görme, nefes darlığı, bulantı, kusma, ishal, bayılma, yürümede problem, ağrılı veya düzensiz menstrüasyon gibi jinekolojik ve üreme semptomları görölmektedir (Kroenke ve Price, 1993).

Kadınlarda erkeklere göre daha şiddetli, sık ve fazla semptom göröldüğü bilinmektedir (Barsky ve ark. 2001). Somatizasyonun kadınlarda daha sık görölmesi; eğitim imkanlarından daha az faydalanmaları, kadınların çocukluk dönemlerinden itibaren aile içinde daha edilgen bir pozisyona sahip olmaları, patriarkal toplum yapısından meydana gelen cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır (Keskin ve ark., 2013).

2. 6. 2. Obsesif Kompulsif Bozukluklar

Obsesif kompulsif bozukluklar, kişinin intruzif (zorlayıcı, girici) ve rahatsız edici düşünceleri imgeleri, dürtüleri (obsesyon) ve bu obsesyonların oluşturduğu sıkıntıları azaltmak için başvurduğu tekrarlayan davranışlarından (kompulsiyon)

oluşmaktadır. Obsesyonlarda tipik temalar; hastalık ve bulaşma korkusu, istenmeyen saldırgan düşünceler, din ve cinsellik içeren tabu düşünceler, simetri ve kesinlik ihtiyacıdır. Kompulsiyonlar; aşırı temizlik, düzenleme, kontrol etme, sayma, biriktirme, tekrarlama, güvence arama gibi genellikle kişinin sıkıntısını düzenlemek amacıyla hizmet etmektedir. Kompulsiyonlar zaman alıcı ve zahmetli hale gelerek kaygı doğurabilmektedir. Obsesyonları ve kompulsiyonları tetikleyen durumlardan kaçınmak yaygın olarak görülmektedir (Goodman ve ark., 2014). Obsesif kompulsif bozukluk epidemiyoloji çalışmalarda, bazı bulgular cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulamazken, bazı bulgular kadınlarda erkeklerden daha fazla görüldüğü sonucuna varmıştır (Weissman ve ark., 1994; Çilli ve ark., 2004; Ruscio ve ark., 2010).

2. 6. 3. Kişiler Arası Duyarlılık

Kişiler arası duyarlılık, diğerlerinin duyguları ve davranışları hakkında aşırı hassas ve farkında olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Kişiler arası duyarlılığı yüksek bireyler herhangi bir etkileşim değişimine özellikle eleştiriye ve reddedilme durumuna karşı aşırı duyarlıdır ve diğerleri tarafından değer görmedikleri, yetersiz buldukları inançlarına sahip oldukları için sosyal kaçınma davranışına sık sık başvururlar. Bu kişiler reddedilme ve eleştiri riskini en aza indireyebilmek için davranışlarını diğerlerinin beklentilerine uyacak şekilde düzenler ve değiştirirler (Boyce ve Parker, 1989). Literatürde, kişiler arası duyarlılık düzeylerinin kadınlarda erkeklere oranla daha fazla olduğunu tespit eden çalışmalar (Keskin, 1995; Snodgrass, 1998; McCabe ve ark., 1999) ve kadın ve erkeklerin düzeyleri arasında fark olmadığını tespit eden çalışmalar (Snodgrass, 1992; Anlı, 2018) bulunmaktadır.

2. 6. 4. Depresyon

Bir duygudurum bozukluğu olan depresyon, psikolojik rahatsızlıklar içinden prevalansı en yüksek olanlardan biridir (Kafes, 2021). Yaşam boyu riskin erkeklerde %3-12, kadınlarda %10-26 civarı olduğu rapor edilmiştir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada, depresif nöbet yaygınlığını erkeklerde %2.3, kadınlarda %5.4, genel nüfusta ise %4 olarak saptamıştır. Oranlar kadınlarda erkeklere göre iki kat daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu cinsiyet farklılığı kadınlar açısından; stres

durumunda daha fazla belirtiler göstermesi, hormonal sebepler, geleneksel olarak kadınlara atfedilen roller, gebelik ve doğum gibi biyolojik faktörler ve istismar (fiziksel, duygusal) gibi etkenlerle açıklanmaktadır (Psikofarmakoloji Bilimsel Çalışma Birimi, 2020).

Depresif bozukluklarda; çökkün duygudurum, anhedoni, enerji azlığı, düşük özgüven, suçluluk ve değersizlik duyguları, konsantrasyon güçlüğü, iştahta azalma veya artma, uykuya dalmada güçlük ve sık sık uyku bölünmesi gibi uyku düzeni değişiklikleri, düşük libido, özkıyım eğilimi ya da kendine zarar verme, mesleki ve sosyal işlev kaybı gibi semptomlar görülmektedir (Karamustafaloğlu ve Yumrukçal, 2011).

2. 6. 5. Anksiyete

Anksiyete, tarif edilmesi güç bir endişe ve korku duygusu olarak adlandırılır (Türkçapar, 2004). Kaygı bozuklukları, kişinin günlük yaşamında bir durumu, olayı veya nesneyi ortada somut bir tehlike olmaksızın tehlikeli algılaması, olması gerekenden daha fazla kaygı duyması ve bunun sonucunda günlük hayatını etkilemeye başlaması durumudur (Kafes, 2021).

Kaygı bozukluklarında; baş dönmesi, kalp çarpıntısı, sersemlik, bulantı, karın ağrısı, göğüs ağrısı, nefes darlığı, hiperventilasyon, midede boşluk hissi, el titremesi, kas gerginliği, uyku problemleri, konsantrasyon güçlüğü, kolay yorulma, hazımsızlık problemleri, kötü bir şey olacakmış hissi, kolay sinirlenme ve gergin, huzursuz hissetme gibi semptomlar görülmektedir (Türkçapar, 2004; Şahin, 2019).

Kaygı bozuklukları, en sık görülen psikolojik rahatsızlıklar arasındadır. ABD Ulusal Eştanı Çalışması sonucunda ömür boyu sıklık oranları kadınlarda %30,5 ve erkeklerde %19,2 olarak saptanmıştır. Kaygı bozuklukları türlerinde cinsiyetler arası ayrımların araştırılması sonucunda, kadınların daha ciddi semptomları yaşadığına ulaşılmıştır (Bal ve ark., 2013).

2. 6. 6. Hostilite

Hostilite, bireyin başkalarına, nesnelere ve çevreye zarar vermek isteme eğilimi ya da başkalarına karşı öfke hissetme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Chaplin, 1982). Diğer bireylere yöneltilen negatif tutum, inanç ve değerlendirme sistemi olarak da açıklanmaktadır (Smith, 1992). Öfkelenme, titreme, kavga etme, yaralayarak zarar verme isteği eşyaları kırma ve parçalama isteği gibi belirtileri içerir (Düzgün, 2010).

Literatüre bakıldığında, hostilitede cinsiyet ayrımını araştıran çalışmalarda anlamlı farkların bulunmadığı ve sonuçlar arasında tutarlılığın olmadığı görülmektedir (Robinson ve ark., 2001).

2. 6. 7. Fobik Reaksiyon

Fobik anksiyete, belirli bir yer, kişi, durum veya nesne gibi bir uyarana verilen orantısız şiddette ve makul olmayan kalıcı bir korku tepkisi olarak tanımlanmaktadır. Fobik anksiyetesi olan bireyler, sıklıkla bu uyarılardan kaçınma davranışı göstermektedirler (Derogatis, 1993). Olumsuz duyguları tetikleyen, korkulan uyanlarla gerçekleşen ya da gerçekleşme ihtimali olan karşılaşma durumunda istemsiz olarak kaçınma davranışı ortaya çıkmaktadır. Bu davranış, kişinin savunma sisteminin bir parçasıdır (Choy ve ark., 2007). Semptomlar, açık alanlarda veya sokaklarda korku hissetme, otobüs, tren veya metro gibi ulaşım araçlarıyla seyahat etmekten korkma, alışveriş merkezi ya da sinema gibi kalabalık yerlerde huzursuzluk hissi gibi agorafobi kriterleriyle örtüşmektedir (Bernstein ve ark., 2004). Çalışmalar agorafobinin, yaşam boyu prevalansının kadınlarda, %1.8-23.3 ve erkeklerde, %3-5.2 aralığında olduğunu göstermektedir. Kadınlar, agorafobi tanısı alan bireylerin yaklaşık olarak %75'ini oluşturmaktadır (Bourdon ve ark., 1988).

2. 6. 8. Paranoid Düşünce

Paranoya bir bireyin, başkalarının ona zarar verme niyetinde olduğuyla ilgili asılsız korkuları ifade etmektedir. Paranoyak düşünceler sık görülen bir deneyimdir. İnsanların çoğu ara sıra, bir temele dayandırmadan birilerini suçladıklarını ve birilerinden şüphelendiklerini kabul etmektedirler. Ampirik çalışmalara göre, genel popülasyonun en az %10-15'lik kısmı diğer insanların kendilerine zarar vermeye

çalıştığı gibi temelsiz şüpheler ve daha net paranoyak düşünceleri düzenli olarak deneyimlemektedir (Freeman, 2007).

2. 6. 9. Psikotizm

Psikotizm, saldırganlık, yabancılaşıma, dürtüsellik ve antisosyal davranış ile karakterizedir. Bu boyut psikoz ve psikopatik bozukluklara yatkınlığı ifade etmektedir (Eysenck ve Eysenck, 1968). Tuhaflik, bilişsel algı bozukluğu, tuhaf inançlar ve deneyimler gibi kişisel özellik yönlerini kapsamaktadır. Psikotizm düzeyleri yüksek bireylerin, gerçeklik algılarında bozulmalar oluşmakta bu da günlük yaşamda işlevsellik düzeylerinde düşüşe sebep olmaktadır (Krueger ve ark., 2011). Lynn ve Martin (1997) tarafından 37 ülkede gerçekleştirilen çalışmada, ülkelerin büyük çoğunluğunda erkeklerin psikotiklik düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

2. 7. Gaslighting ve Psikopatolojik Belirtiler

Gaslighting gibi duygusal istismar yöntemlerini ölçen psikometrik araçların olmaması nedeniyle literatürde ampirik araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Literatürde var olan sınırlı sayıdaki çalışmalar genellikle niteliksel çalışma özelliği taşımaktadır. Henüz kategorize edilmeyen bir kavram olan gaslighting genellikle yakın partner şiddeti kapsamında çalışılmaktadır. Yakın partner şiddetine maruz kalmanın duygudurum bozuklukları, yeme bozuklukları, madde kullanım bozuklukları, anksiyete bozuklukları ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikiyatrik hastalıklar için risk etmeni olduğu bilinmektedir (Mazza ve ark., 2020). Mental ve fiziksel sağlık üzerinde olumsuz etkileri bulunan yakın partner şiddeti; alkol ve madde kullanımı, sigara kullanımı, uyku bozuklukları, fiziksel aktivite düşüşü, kendine zarar verme, düşük benlik saygısı, intihar düşüncesi, intihar girişimi ve güvenli olmayan cinsel davranış ile de ilişkilidir (Dünya Sağlık Örgütü, 2012).

Alanyazındaki niceliksel çalışmalardan biri olan Hightower'ın (2017), 40 kadımla gerçekleştirdiği gaslighting ve psikolojik istismar ile ilişkili kişilik faktörlerini incelediği araştırmada; psikolojik istismar ve gaslighting arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri düşük

ve yüksek olarak ayrılmış ve her iki grupta da gaslighting ile psikolojik istismar arasında güçlü bir ilişki olduğu bulgusuna varılmıştır. Yüksek gaslighting grubundaki katılımcıların, depresif duygudurum, yüksek düzeyde kaçınma davranışı, intruzif bilişler, somatik kaygı ve sosyal değerlendirilme kaygısı yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca gaslighting'in nevroitiklik, yüksek duyuşal işleme hassasiyeti ve belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün engelleyici kaygısı ile ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Gass ve Nichols (1988), romantik ilişkilerde erkek partnerlerin gaslighting uygulamalarının psikoz ve depresyona yol açtığını vurgulamıştır. Bazı kadın partnerlerde halk arasında sözde sinir krizi olarak adlandırılan durumları ve şiddetli öykülerde çöküş veya intihar olasılığını artırdığını belirtmiştir.

Psikiyatrist Dorpat (1996) gaslighting'in travmatik etkileri üzerine yaptığı çalışmalarda, bu manipülasyona maruz kalmanın benlik saygısını azaltarak sonucunda depresif bozukluklara, kaygı bozukluklarına, psikoza, intihar düşüncesine ve intihara yol açtığını vurgulamıştır.

Psikanalist Stern (2007), kitabında; klinik çalışma pratiğinde edindiği gözlem ve deneyimlerle gaslighting'in 3. aşamasının depresyon olduğunu açıklamıştır. Bu aşamada gaslightee'nin manipülasyon nedeniyle özgüven düzeyinin düşük olduğunu ve depresif bozuklukların ortaya çıktığını belirtmiştir.

Abramson (2014), felsefe alanında çalıştığı gaslighting makalesinde, araştırma süresince pek çok farklı kadının mağduriyet hikayelerinden ve deneyimlerinden yola çıkarak, gaslighting'e maruz kalmanın son evresini şiddetli majör depresif bozukluk olarak açıklamaktadır.

Stark (2019) manipülatif gaslighting olarak kategorize ettiği gaslighting türüne maruz kalmanın kendinden şüphe duyma ile ilişkili yönelim bozukluğu ve depresyona sebep olduğunu belirtmiştir. Bu noktada psikoterapistlerin amacının, gaslightee'lerin manipülasyonu fark etmesine ve iyileşmesine yardımcı olmak olduğunu vurgulamıştır.

Bir diğer çalışma olan, ABD Ulusal Aile İçi Şiddet Yardım Hattı'nın 2014 yılında yaptığı araştırmada gaslighting'in aile içi şiddette yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Altı hafta süren ve 18 yaş ve üzeri 2500 kadının katıldığı beş soruluk ankette birinci soru olan 'Mevcut romantik partneriniz veya eski romantik partneriniz size hiç deli dedi mi veya sizi deli olmakla suçladı mı?' sorusuna kadınların %85,7'si

evet cevabını vermiştir. Üçüncü soru olan ‘‘Mevcut veya eski romantik partneriniz size aklınızı kaçırmış ya da deliriyormuş gibi hissettirmek için kasıtlı bir şeyler yaptığını düşünüyor musunuz?’’ sorusuna kadınların %73,8’i evet cevabını vermiştir. Kadınların %53,2’si şiddet esnasında veya sonrasında psikolojik destek aldıklarını belirtmiştir. Psikolojik destek alan kadınların %49,6’sı mevcut veya eski romantik partnerlerinin yardım almalarını engelleyemeye çalıştıklarını söylemiştir (Warshaw ve ark., 2014).

Gaslighting farklı ilişki türlerinde gözlemlensede, yakın partner şiddeti kapsamında daha yaygın bir teknik olduğu ve bu alanda daha sık çalışıldığı görülmektedir. Yakın partner şiddetinin farklı psikopatolojik belirtiler ve psikiyatrik rahatsızlıklar ile ilişkili olduğu literatür tarafından çeşitli çalışmalar ile desteklenmektedir. Sonuç olarak gaslighting’e maruz kalma ile psikopatolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi açıklayan nicel çalışmalar kısıtlı olsada, nitel çalışmalar bu manipülasyona maruz kalmanın psikopatolojik belirtiler ile ilişkisi olduğunu belirtmektedir.

YÖNTEM

3. 1. Araştırmanın Modeli

Genel tarama modellerinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen niceliksel bir araştırma olarak yürütülmüştür. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya değişimin derecesini saptamayı hedeflemektedir (Karasar, 2022). Çalışma boyunca elde edilen veriler tanımlayıcı, kesitsel araştırma niteliği taşımaktadır.

3. 2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 18-67 yaş aralığındaki kadınlar oluşturmaktadır. Kadın olma ve çalışmaya katılmak için gönüllü olma kriterleri gözetilerek örneklem oluşturulmuştur. Daha önce romantik ilişki deneyimi yaşamaması dışlama kriteri olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini basit tesadüfi yöntemle seçilen 286 kadın katılımcı oluşturmaktadır. 52 katılımcının daha önce psikiyatrik tanısı olması sebebiyle, örnekleme dâhil edilmemiştir. Çalışma örneklemini olan 234 kadın katılımcıya ait demografik özellikler Tablo 1 ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Değişken	Kategori	n	%	Değişken	Kategori	n	%
Yaş	18-24 Yaş	79	33,8	Barınma	Ailemle	175	74,8
	25-31 Yaş	79	33,8		Tek	31	13,2
	32-38 Yaş	32	13,7		Arkadaşımlla	20	8,5
	39-45 Yaş	22	9,4		Sevgilimle	8	3,4
	46 Yaş ve ↑	22	9,4	Yaşanan	Büyükşehir	140	59,8
Eğitim	İlkokul	1	0,4	Yer	Şehir	33	14,1
	Lise	35	15,0		İlçe	56	23,9
	Önlisans/Lisans	178	76,1		Köy	5	2,1
	Lisansüstü	20	8,5	Çalışma	Evet	145	62,0
Gelir	3.000 TL ve ↓	76	32,5	Durumu	Hayır	89	38,0
	3.001-5.000 TL	71	30,3	Meslek	Öğrenci	30	12,8

Tablo 1. Devam

	5.001-10.000 TL	67	28,6		Serbest Meslek	141	60,3
	10.001 TL ve ↑	20	8,5		İşsiz	5	2,1
Medeni Durum	Evli	93	39,9		Öğretmen	33	14,1
	Bekar	140	60,1		Memur	11	4,7
Çocuk Varlığı	Evet	75	32,1		Ev Hanımı	8	3,4
	Hayır	159	67,9		İşçi	2	0,9
Çocuk Sayısı	1 Çocuk	24	32,0		Emekli	4	1,7
	2 Çocuk	41	54,6	İlişki Varlığı	Evet	75	48,1
	3 Çocuk	10	13,4		Hayır	81	51,9

Tablo 1. Demografik Özellikler

Araştırmaya katılan kadınların %33,8'i 18-24 yaş aralığında, %33,8'i 25-31 yaş aralığında, %13,7'si 32-38 yaş aralığında, %9,4'ü 39-45 yaş aralığında ve %9,4'ü 46 ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcıların %0,4'ü ilkökul, %15'i lise, %76,1'i önlisans/lisans ve %8,5'i lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir. Katılımcıların %32,5'i 3.000 TL ve altında, %30,3'ü 3.001-5.000 TL aralığında, %28,6'sı 5.001-10.000 TL aralığında ve %8,5'i 10.001 TL ve üzerinde gelir düzeyine sahiptir. Katılımcıların %39,9'u bekar iken, 60,1'i evlidir. Katılımcıların %32,1'inin çocuğu vardır. Çocuğu olan katılımcıların %32'si 1 çocuk, %54,6'sı 2 çocuk ve %13,4'ü 3 çocuk sahibidir. Katılımcıların %74,8'i ailesi ile, %13,2'si tek, %8,5'i arkadaşı ile ve %3,4'ü sevgilisi ile yaşamaktadır. Katılımcıların %59,8'i büyükşehir, %14,1'i şehir, %23,9'u ilçe ve %2,1'i köyde yaşamaktadır. Katılımcıların %62'si çalışmakta iken, %38'i çalışmamaktadır. Katılımcıların %12,8'i öğrenci, %60,3'ü serbest meslek erbabı, %2,1'i işsiz, %14,1'i öğretmen, %4,7'si memur, %3,4'ü ev hanımı, %0,9'u işçi ve %1,7'si emeklidir. Katılımcıların %48,1'inin romantik ilişkisi var iken, %51,9'unun romantik ilişkisi yoktur.

Değişkenler	n	\bar{X}	S.H.	Minimum	Maksimum
Romantik İlişki Süresi (Ay)	75	32,0	26,0	1	108
Evlilik Süresi (Ay)	93	140,1	131,2	0	576

Tablo 2. İlişki ve Evlilik Sürelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikleri

Romantik ilişkisi olan katılımcıların ilişki süresi min=1 ay, max=108 ay, evli katılımcıların min=0 ay max=576 aydır.

3. 3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın yürütülmesi için Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurumundan 18.10.2021 tarihinde 2021/22 nolu karar ile onay alınmıştır. Bu çalışmada, gaslighting'e maruz kaldıkları romantik ilişkilerde bulunmuş olabilecek çeşitli geçmişlerden gelen katılımcı havuzunu artırmak amacıyla çevrimiçi anket yöntemi kullanılmıştır. Sorulan soruların hassas içerikleri nedeniyle, çevrimiçi anket yöntemi katılımcıların en fazla anonimliğe sahip olmalarına da olanak sağlamıştır. Veri toplama aşaması Google Forms üzerinden yürütülmüştür. Katılımcılara Bilgilendirmiş Onay Formunu onayladıkları takdirde veri toplama araçları sırayla verilmiştir.

3. 4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Kişisel Bilgi Formu 11, Belirti Tarama Listesi 90, Gaslighting Anketi 20 soru olmak üzere toplam 121 ifadeden oluşmaktadır. Katılımcılara, sosyodemografik bilgiler edinmek için Kişisel Bilgi Formu (EK 1), maruz kalınan gaslighting'i ölçmek için Gaslighting Anketi (EK 2) ve psikolojik belirti düzeylerini ölçmek için Belirti Tarama Listesi (EK 3) verilmiştir.

3. 4. 1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından katılımcıların sosyodemografik verilerine ulaşabilmek amacıyla oluşturulmuştur. Katılımcılara yaş, eğitimi ve gelir düzeyi gibi kişisel bilgileri içeren sorular sorulmuştur.

3. 4. 2. Gaslighting Formu (GQ)

Gaslight Formu, gaslighting'in bireyler üzerindeki etkisi ölçmek için geliştirilmiştir. Stern (2007) tarafından geliştirilen 20 maddelik, evet/hayır şeklinde cevaplanan bir öz bildirim listesidir. Formun geçerlik güvenirlik çalışması yoktur. İngilizce dilinden Türkçe diline araştırmacı tarafından çevrilmiştir. Çeviri sürecinde pilot çalışma yapılmamıştır. Form evet/hayır cevaplarından oluşmakta ve evet yanıtı verenler 1, hayır yanıtı verenler 0 puan almaktadır. Alınabilecek en yüksek toplam puan 20'dir.

3. 4. 3. Belirti Tarama Listesi (SCL90-R)

Bireydeki psikolojik belirtilerin varlığını, düzeyini ve hangi alanlarda olduğunu belirlemek amacıyla uygulanan bir öz bildirim ölçeğidir. Derogotis (1977) tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçe'ye geçerlik güvenirlik çalışmalarını Dağ (1991) gerçekleştirmiştir. 5'li likert tipli olan ölçek, toplam 90 madde, 9 alt ölçek ve bir ek skaladan oluşmaktadır; Somatizasyon, Obsesif-Kompulsif, Kişiler arası Duyarlık, Depresyon, Anksiyete, Hostilite, Fobik Anksiyete, Paranoid Düşünce ve Psikotizm ve ek skalada yemek yeme, uyku bozuklukları, suçluluk gibi belirtileri içerir. Ayrıca ölçeğin Genel Belirti Düzeyi (GSI), Pozitif Belirti Toplamı (PST) ve Pozitif Belirti Düzeyi (PSDI) olmak üzere üç bölümü vardır. Güvenirlik çalışması sonucunda, Cronbach alfa değeri .97 bulunmuştur. Geçerliliğiyle ilgili yapılan çalışmanın sonucunda SCL90-R'nin genel olarak psikopatolojiyi ölçebilir olduğunu fakat alt ölçeklerinin psikiyatrik semptom hastalık gruplarını ayırt edemeyeceği bulunmuştur. Belirti tarama listesinin bu çalışmada Cronbach's Alpha katsayısı ,898 olarak bulunmuştur. Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım (2012)'ye göre; belirti tarama testi ve alt boyutlarının güvenilir olduğu görülmektedir.

3. 5. Verilerin Analizi

Araştırmada tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı ile yapılmıştır. Öncelikle veri toplama araçlarının normal dağılıma uygunluğu saptamak için çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenerek tespit edilmiş ve veri seti uç değerlerden temizlenerek parametrik test yöntemleri

uygulanmıştır. Ardından hipotez değerlendirmesi yapılmıştır. Hipotez değerlendirmesi sırasında üç metot seçilmiştir;

1. Araştırma kapsamındaki bireylerin gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin; medeni durum, çocuk sahibi olma, romantik ilişki durumu, yaşadıkları yer durumu ve çalışma durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği tespitinde normal dağılım varsayımını sağladığı için "bağımsız örneklem t testi" ile değerlendirilmiştir.

2. Araştırma kapsamındaki bireylerin gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin; yaş, eğitim durumu, meslek, aylık gelir ve barınma durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği değerlendirilirken normal dağılım varsayımını sağladığı için "tek yönlü varyans analizi" yapılmıştır.

3. Araştırma kapsamındaki bireylerin psikopatoloji ve alt boyutları ile gaslighting'e maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı değerlendirilirken normal dağılım varsayımını sağladığı için "pearson korelasyon analizi" yapılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen tüm bulgular istatistiki anlamlılık $p < 0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bulgular bölümünde ilk olarak, verilerin normallik dağılımı incelenmiştir. Ardından, gaslighting'e maruz kalma düzeyi ile psikopatolojik değişkenler ve sosyodemografik değişkenlerin arasındaki ilişkiye ait analizlere yer verilmiştir.

4. 3. Verilerin Normallik Dağılımının İncelenmesi

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamının yollarından biri, çarpıklık ve basıklık değerlerine bakmaktır. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında yer alması, verilerin normal bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (George ve Mallery, 2010). Çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Ölçek ve Alt Boyutları	Çarpıklık	Basıklık
Gastlighting İndeksi	,254	-1,024
Belirti Tarama Testi	,978	,313
Somatizasyon	1,023	,636
Obsesif-Kompulsif	,697	-,330
Kişilerarası Duyarlılık	,852	-,166
Depresyon	,595	-,745
Kaygı	1,328	1,262
Düşmanlık	1,393	1,344
Fobik Kaygı	,827	1,331
Paranoid Düşünce	,848	-,261
Psikotizm	1,356	1,441
Ek Ölçümler	1,008	,917

Tablo 3. Verilerin Dağılım Özellikleri

Gastlighting indeksinin çarpıklık değeri ,254 ve basıklık değeri -1,024 olduğu tespit edilmiştir. Belirti tarama çarpıklık değeri ,978 ve basıklık değeri ,313 olduğu

tespit edilmiştir. Alt boyutlara ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3’te görülmektedir. George ve Mallery (2010)’nin açıkladığı sınırlar içerisinde (-2 ve +2) yer alan veri setinin, normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Yapılan normallik dağılım sonucu ile, araştırma analizleri için parametrik testler uygulanmıştır.

4. 4. Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeyleri ile Psikolojik Belirti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Korelasyon iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Korelasyon katsayısı, -1 ile +1 arasında değer alır. Korelasyon katsayısı 1’e yaklaştıkça, iki değişken arasındaki ilişkinin gücü artmaktadır (İslamoğlu ve Alınçık, 2016: 353).

Psikolojik belirti düzeyi ile gaslighting’e maruz kalma düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmış olan korelasyon analizi sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir.

	Gaslighting İndeksi	
	Katsayı	p
Psikopatolojik Belirtiler (Genel)	,669	,001
Somatizasyon	,487	,001
Obsesif-Kompulsif	,633	,001
Kişilerarası Duyarlılık	,660	,001
Depresyon	,668	,001
Kaygı	,621	,001
Düşmanlık	,532	,001
Fobik Kaygı	,479	,001
Paranoid Düşünce	,632	,001
Psikotizm	,658	,001
Ek Ölçümler	,560	,001

Tablo 4. Katılımcıların Psikopatoloji Belirti ve Alt Boyutları ile Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Pearson Korelasyonu ile Karşılaştırılması

Gaslighting’e maruz kalma düzeyi ile genel psikolojik belirtiler arasında, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,669$; $p<,01$).

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, genel psikolojik belirti düzeyi artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile somatizasyon belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,487$; $p<,01$).

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, somatizasyon belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile obsesif kompulsif belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,633$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, obsesif kompulsif belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile kişilerarası duyarlılık belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,660$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, kişilerarası duyarlılık belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile depresyon belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,668$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, depresyon belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile kaygı belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,621$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, kaygı belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile düşmanlık belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,532$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, düşmanlık belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile fobik kaygı belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,479$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttıgında, fobik kaygı belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile paranoid düşünce belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatikselsel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,632$;

$p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttığında, paranoid düşünce belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile psikotizm belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,658$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttığında, psikotizm belirti düzeyi de artış göstermektedir.

Gastlighting'e maruz kalma düzeyi ile ek ölçümler belirti düzeyi arasında, pozitif yönlü ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,560$; $p<,01$). Gastlighting'e maruz kalma düzeyi arttığında, ek ölçümler belirti düzeyi de artış göstermektedir.

4. 5. Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeyleri ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yaş Kategorileri	n	\bar{x}	Std. Htd.	F	P
18-24 Yaş	79	8,85	,63		
25-31 Yaş	79	7,72	,64		
32,38 Yaş	32	7,69	,89	2,182	,072
39-45 Yaş	22	7,91	1,22		
46 Yaş ve ↑	22	5,00	,87		

Tablo 5. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Yaşlarına Göre Farklılıklarının ANOVA Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting'e maruz kalma düzeylerinin, yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir. Katılımcıların gastlighting'e maruz kalma düzeyleri, yaşa göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=2,182$; $p>,05$).

Eğitim Kategorileri	n	\bar{x}	Std. Htd.	F	P	Post-Hoc (Tukey Testi)
Lise	35	9,97	,89			
Önlisans/Lisans	178	7,48	,41	3,073	,048*	Lise*Önlisans/Lisans
Lisansüstü	20	7,55	1,23			

* $p<,05$

Tablo 6. Katılımcıların Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Eğitim Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları

Katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeylerinin, eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir. İlkokul mezunu 1 katılımcı olması sebebiyle, analize dâhil edilmemiştir. Katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeylerinin, eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,073$; $p<.05$).

Hangi gruplar arasındaki farklılığın anlamlı olduğunu tespit edebilmek amacıyla post-hoc analizlerinden Tukey Testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; lise eğitim düzeyi ile önlisans/lisans eğitim düzeyine sahip katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeyleri arasındaki fark anlamlıdır. Lise eğitim düzeyine sahip katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeyi ($\bar{x}=9,97$), önlisans/lisans eğitim düzeyine sahip katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeyine ($\bar{x}=7,48$) göre daha yüksektir.

Medeni Durum Kategorileri	n	\bar{x}	Std. Htd.	t	P
Evli	93	6,94	,56	-2,095	,037*
Bekar	140	8,47	,46		

* $p<.05$

Tablo 7. Katılımcıların Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

Katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeylerinin, medeni durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Katılımcıların gaslighting’e maruz kalma, medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,095$; $p<.05$). Bekar katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeyi ($\bar{x}=8,47$), evli katılımcıların gaslighting’e maruz kalma düzeyine ($\bar{x}=6,94$) göre daha yüksektir.

Çalışma Durumu Kategorileri	n	\bar{X}	Std. Htd.	t	P
Çalışıyor	145	7,78	,46	-,282	,778
Çalışmıyor	89	7,99	,59		

Tablo 8. Katılımcıların Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklılıklarının Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeylerinin, çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir. Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeyleri, çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=-,282$; $p>.05$).

Meslek Kategorileri	n	\bar{X}	Std. Htd.	F	P
Öğrenci	30	9,03	1,01	1,801	,148
Serbest Meslek	141	8,15	,45		
Memur/İşçi	46	6,35	,88		
Diğer	2217	7,41	1,32		

Tablo 9. Katılımcıların Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Mesleklerine Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeylerinin, mesleğe göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir. Analiz yapılmadan önce gruplararası homojenliğin sağlanabilmesi için; öğretmen, memur ve işçi grupları memur/işçi başlığı altında, işsiz, ev hanımı ve emekli grupları ise diğer başlığı altında toplanmıştır. Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma, mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=1,801$; $p>.05$).

Çocuk Sahibi Olma Kategorileri	n	\bar{x}	Std. Htd.	t	P
Çocuğum Var	75	6,99	,60	-1,670	,096
Çocuğum Yok	159	8,27	,45		

Tablo 10. Katılımcıların Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Çocuk Sahibi Olup Olmama Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeylerinin, çocuk sahibi olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 10’da gösterilmiştir. Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeyleri, çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=-1,670$; $p>.05$).

Barınma Kategorileri	n	\bar{x}	Std. Htd.	F	P	Post-Hoc (Tukey Testi)
Aile ile Yaşıyorum	175	7,42	,40	4,408	,005**	Arkadaş*Sevgili
Tek Yaşıyorum	31	9,55	,99			
Arkadaş ile Yaşıyorum	20	10,60	1,52			
Sevgili ile Yaşıyorum	8	4,13	1,39			

** $p<.01$

Tablo 11. Katılımcıların Gaslighting’e Maruz Kalma Düzeylerinin Barınma Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeylerinin, barınma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir. Katılımcıların gastlighting’e maruz kalma düzeylerinin, barınma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=4,408$; $p<.05$).

Hangi gruplar arasındaki farklılığın anlamlı olduğunu tespit edebilmek amacıyla post-hoc analizlerinden Tukey Testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; arkadaşıyla yaşayan katılımcılar ile sevgiliyle yaşayan katılımcıların, gastlighting’e maruz kalma düzeyleri arasındaki fark anlamlıdır. Arkadaşı ile yaşayan katılımcıların

gastlighting'e maruz kalma düzeyi ($\bar{X}=10,60$), sevgilisi ile yaşayan katılımcıların gastlighting'e maruz kalma düzeyine ($\bar{X}=4,13$) göre daha yüksektir.

Gelir Kategorileri	n	\bar{X}	Std. Htd.	F	P
3.000 TL ve ↓	76	7,99	,61	,592	,621
3.000-5.000 TL	71	8,41	,62		
5.001-10.000 TL	67	7,18	,74		
10.001 TL ve ↑	20	7,70	1,17		

Tablo 12. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Gelir Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting'e maruz kalma düzeylerinin, gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir. Katılımcıların gastlighting'e maruz kalma düzeyleri, gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=,592$; $p>.05$).

Yaşanan Yer Kategorileri	n	\bar{X}	Std. Htd.	t	P
Büyükşehir	140	7,79	,48	-,248	,805
Diğer	94	7,97	,55		

Tablo 13. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Yaşanılan Yere Göre Farklılıklarına Ait ANOVA Analizi Sonuçları

Katılımcıların gastlighting'e maruz kalma düzeylerinin, yaşanan yere göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T-Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 13'de gösterilmiştir. Analiz yapılmadan önce gruplararası homojenliğin sağlanabilmesi için; şehir, ilçe ve köy grupları ise diğer başlığı altında toplanmıştır. Katılımcıların gastlighting'e maruz kalma, yaşanan yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=-,248$; $p>.05$).

İlişki Varlığı Kategorileri	n	\bar{x}	Std. Htd.	t	P
İlişkisi Var	75	7,12	,64	-3,351	,001*
İlişkisi Yok	81	9,98	,57		

* $p < .01$

Tablo 14. Katılımcıların Gaslighting'e Maruz Kalma Düzeylerinin Romantik Bir İlişki Olup Olmama Durumlarına Göre Farklılıklarına Ait Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin, romantik ilişki varlığına göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmış ve sonuçları Tablo 14'de gösterilmiştir. Katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri, mevcut romantik ilişki durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-3,351$; $p<.01$). Romantik ilişkisi olmayan katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyi ($\bar{x}=9,98$), romantik ilişkisi olan katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeyine ($\bar{x}=7,12$) göre daha yüksektir.

TARTIŞMA

Bu araştırma, kadınların gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin; psikolojik belirtilerle ve sosyodemografik değişkenlerle ilişkisini saptamak amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcıları, 18-67 yaş aralığında 234 kadından oluşmaktadır. 52 katılımcının daha önce psikiyatrik tanısı olması sebebiyle, örnekleme dâhil edilmemiştir. Bu bölümde çalışmanın amaçları ile bağlantılı çeşitli hipotezler, alanyazındaki araştırmalar göz önünde bulundurularak tartışılmıştır. Gaslighting akademik alanda popülerliği yeni yükselişe geçmiş bir kavram olması nedeniyle, çalışma süresince elde edilen bulgular literatür sınırlılığı kapsamında ele alınmıştır. Ardından çalışmanın sınırlılıklarına ve gelecekteki çalışmalara önerilere yer verilmiştir.

Bulgular incelendiğinde, kadınların gaslighting'e maruz kalma düzeyleri ile genel psikolojik belirti düzeyleri arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. SCL90-R alt skalalarından somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, hostilite, fobik reaksiyon, paranoid düşünce, psikotizm, ek skala ve gaslighting'e maruz kalma düzeyleri arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Literatüre bakıldığında, Gass ve Nichols (1988) romantik ilişkilerde kadınların gaslighting'e maruz kalmalarının; psikoz, depresyon ve intihar olasılığını artırdığı belirtmiştir. Psikiyatrist Dorpat (1996) gaslighting hakkındaki kitabında, bu manipülasyona maruz kalmanın benlik saygısını azaltarak sonucunda depresif bozukluklara, kaygı bozukluklarına, psikoza, intihar düşüncesine ve intihara yol açtığını vurgulamıştır. Psikanalist Stern (2007), kitabında; klinik çalışma pratiğinde edindiği gözlem ve deneyimlerle gaslighting'in 3.aşamasının depresyon olduğunu açıklamıştır. Gaslightee'nin bu aşamada özgüven düzeyi düşüktür ve umutsuz, çaresiz hissetmektedir; bu da depresyonu doğurmaktadır. Felsefe alanında gaslighting olgusunu araştıran Abramson (2014), çalışması boyunca birçok kadının öyküsünü dinleyerek bu manipülasyona maruz kalmanın şiddetli majör depresif bozukluğa yol

açtığını ortaya koymuştur. Stark'ın (2019) araştırması da bu bulguyu destekleyerek, manipülatif gaslighting olarak tanımladığı türün depresyona sebep olduğunu belirtmiştir. Hightower'ın (2017), Stern (2007) tarafından geliştirilmiş gaslighting anketini kullanarak 40 kadınla gerçekleştirdiği çalışmasının sonuçları, psikolojik istismar ile gaslighting arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca gaslighting'e maruz kalmanın depresif duyguduruma yol açtığı bulgusuna ve gaslighting'e maruz kalma ile somatik kaygı arasında güçlü istatistiksel ilişki olduğunu bulgusuna varmıştır. Maruz kalma arttıkça bireylerin; daha yüksek düzeyde kaçınma, sosyal değerlendirilme kaygısı ve intruzif bilişler yaşadıkları bulunmuştur (Hightower, 2017). Alanyazındaki bu araştırmalar ve bulgular, bu çalışmada elde edilen bulguları desteklemektedir.

Araştırma kapsamında kadınların çeşitli sosyodemografik özellikleri ile gaslighting'e maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sosyodemografik değişkenlerden biri olan yaş ile gaslighting'e maruz kalma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Literatürde yaş değişkeni ve yakın partner şiddeti arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda çeşitli bulgular mevcuttur. ABD Ulusal Yakın Partner ve Cinsel Şiddet Araştırması (NISVS) verilerine göre; genç yaşın bir risk faktörü olduğu ve 18 yaşından büyük kadınlar arasında en yüksek yakın partner şiddeti riskinin 18-24 yaş aralığında olduğu bulunmuştur. Yaş faktörünün yakın partner şiddetinin önemli belirleyicisi olduğu bulgusuna ulaşan farklı çalışmalar mevcuttur (Vahip ve Doğanavşargil, 2006; Cunradi, 2009). Alanyazında çeşitli araştırmalarda da yakın partner şiddeti ve yaş arasında negatif bir ilişki olduğu; yakın partner şiddetinin yaşla birlikte azaldığı tespit edilmiştir (Rodriguez ve ark., 2001; Kim ve ark., 2008). Katılımcıların eğitim durumları ve gaslighting'e maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde; lise eğitim durumu ve önlisans/lisans eğitim durumuna sahip katılımcılar arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Lise eğitim düzeyine sahip kadınların, önlisans/lisans eğitim düzeyine sahip kadınlara göre gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna varılmıştır. Yakın partner şiddeti ile ilgili çalışmalarda, düşük eğitim durumunun bir risk faktörü ve nedeni olduğu görülmektedir (Kocacık ve Doğan, 2006; Buyükgök, 2007; Uluocak, Gökulu ve Bilir, 2014). Katılımcıların medeni durumları ve gaslighting'e maruz kalma düzeyleri incelendiğinde; bekar katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin evli katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bekar

katılımcılardan; mevcut romantik ilişkisi olmayanların, romantik ilişkisi olanlara oranla gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Gass ve Nichols (1988) araştırmalarında, gaslighting'i terimini evlilik sendromu olarak tartışmışlardır. Çalışmada elde edilen bulgular alanyazınla farklılık göstermektedir. Katılımcılardan soruları, herhangi bir romantik ilişkilerindeki gaslighting deneyimlerine göre yanıtlamaları istendiği için; mevcut romantik ilişkisi olan ve evli kadınlar içinde buldukları ilişkiye göz önüne alarak daha yanlı bir bakış açısıyla soruları cevaplamış olabilir. Bekar ve mevcut romantik ilişkisi olmayanlar kadınlar önceki romantik ilişkilerindeki deneyimlerden yola çıkarak soruları cevapladıkları için daha objektif bir bakış açısı benimsemiş olabilirler. Gaslighting kavramı hakkındaki gelecekteki niceliksel çalışmalarda bu bilgiler göz önünde bulundurulabilir. Bu konuda çalışmaların artması, gaslighting olgusunun kategorize edilmesine de katkı sağlayacaktır. Araştırma kapsamındaki kadınlarda barınma durumunun manipülasyona maruz kalma düzeyi açısından farklılaştığı bulunmuştur. Arkadaşı ile yaşayan katılımcıların gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin sevgilisi ile yaşayan katılımlara göre daha yüksek olduğunu bulgusuna varılmıştır. Elde edilen bu bulgu, kişilerin romantik ilişkileri haricinde arkadaşlık ilişkilerinde de gaslighting'e maruz kalabileceğinin ve gaslighting kavramının farklı kişilerarası ilişkilerde görülebileceğini destekler niteliktedir.

Kişisel bilgi formundaki değişkenlerden gelir düzeyi, çalışma durumu, yaşanılan yer, çocuk sahibi olma durumu ve meslek ile gaslighting'e maruz kalma arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gaslighting daha kategorize edilmeyen bir fenomen olsa da yapılan çalışmalarda genellikle, yakın partner şiddeti kapsamında ele alınmaktadır. Bu sebeple literatürdeki yakın partner şiddeti çalışmalarına bakıldığında; meslek düzeyi, ekonomik kaygılar, düşük gelir düzeyi (Vahip ve Doğanavşargil, 2006; Kocacık ve Doğan, 2006; Büyükgök, 2007; Uluocak ve ark., 2014), işsizlik (Howell ve Pugliesi, 1988; Cunradi ve ark, 2002), bekar olmak (Yakubovich ve ark.), düşük sosyal destek, olumsuz ebeveyn ilişkileri, geleneksel cinsiyet rol tutumları (Erola ve ark., 2016) risk faktörleri ve nedenleri olarak bulunmuştur. Literatüre bakıldığında; çocuklar, yakın partner şiddetinin herhangi bir türüne doğrudan tanık olmasalar bile, ebeveynleri arasındaki şiddete dair farkındalıklarının oluşması yoluyla yakın partner şiddetini deneyimleyebildikleri ve dolaylı yoldan mağduriyet yaşayabildikleri görülmektedir (Gilbert ve ark., 2009;

Devaney, 2015). Gelecekteki çalışmalarda bu çalışmanın aksine bir bulgu elde edilirse, ebeveynleri arasında gaslighting uygulandığına doğrudan veya dolaylı yoldan şahit olan çocuklar örneklemini üzerinde çalışmalar yapılabilir. Literatürdeki bulgular, çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermemektedir fakat bu çalışmaların spesifik olarak gaslighting üzerine olmamaları göz önünde bulundurulmalıdır. Rodriguez ve arkadaşları (2001) yaptıkları çalışmada, çalışmama durumu ve partner şiddeti arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varmışlardır. Bu bulgu, çalışmanın elde ettiği verilerle uyumsuzdur.

Bu çalışmanın birden fazla sınırlılığı bulunmaktadır. Öncelik olarak gaslighting ile ilgili bir ölçek bulunmamaktadır. Bu çalışmada gaslighting maruziyet düzeyini ölçmek için Stern (2007) tarafından geliştirilen ve evet/hayır şeklinde cevaplanan bir öz bildirim listesi kullanılmıştır. Katılımcılardan, mevcut ya da daha önceki romantik ilişkilerinden birini göz önünde bulundurarak anketi cevaplamaları istenmiştir. Hightower (2017) psikolojik istismar ve gaslighting ile ilişkili kişilik faktörlerini incelediği doktora tezinde, katılımcılardan en kötü romantik ilişki deneyimlerini göz önüne alarak soruları cevaplamalarını istemiştir. Katılımcıların en kötü romantik ilişki deneyimlerinin uzun yıllar önce olma ihtimali ve bunun sonucunda soruları cevaplarırken hafıza etkilerinin bir sorun olabileceğini sınırlılık olarak ele almıştır. Bu çalışmaya dayanarak gaslighting anketi cevaplanırken, romantik ilişki seçimi katılımcıya bırakılmıştır. Katılımcılar daha yakın bir süreçte yaşadıkları romantik ilişkilerini daha detaylı hatırlayabildikleri için o ilişkileri seçmiş olabilirler. Böylece, manipülasyonun olduğu ya da daha şiddetli olduğu bir romantik ilişkileri hakkında bilgi vermemiş olma ihtimalleri olabilir. Bu durum, hangi seçimin daha efektif olduğu hakkında çelişkiler doğurmuştur. Gelecekte literatürde gaslighting hakkındaki ampirik araştırmalar artıça bu konunun netlik kazanacağı düşünülmektedir.

Çalışmada kullanılan anket bir öz bildirim listesi olarak orijinal formatında kullanılmıştır. Anket, sadece araştırmacı tarafından İngilizce dilinden çevrilmiştir. Çeviri süresince dil geçerlilik çalışması yapılmamış ve pilot çalışma uygulanmamıştır. Gaslighting anketinin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmamış bir psikometrik ölçüm aracı olması çalışmanın önemli bir sınırlılığıdır.

Çalışmaya katılan kadınlara cinsel yönelimlerinin sorulmamış olması sınırlılıklar biri olarak ele alınabilir. Stern (2007) gaslighting’i daha çok kadın erkek ilişkilerinde gözlemlediğini ve vakaların bu şekilde bir örüntü gösterdiğini belirttiğinden dolayı çalışmada bu soruya yer verilmemiştir. Heteroseksüel ilişki yaşamayan fakat çalışmaya katılan katılımcılar olabilir. Kişisel bilgi formunda bu soruya yer verilmediği için bu katılımcıların tespit edilememesi ve bu sebeple verilerin ayıklanamama durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Bahsedilen sınırlılıkların gelecekteki çalışmalarda dikkate alınması tavsiye edilmektedir.

Gaslighting; arkadaş, ebeveyn, işveren, romantik partner ya da herhangi bir kişi tarafından uygulanabilmekte ve tüm ilişki tiplerinde görülebilmektedir. Calef ve Weinshel (1981) psikoterapistin ve danışanın birbirine gaslighting uygulayabileceğini ve psikoterapi sürecinde fark edilemeyen bir etki yaratabileceğini belirtmiştir. Ayrıca okullarda, siyasette, topluluklarda yer alan insanlara hatta bir devlet tarafından halka uygulanabilmektedir (Stern, 2007). Disfonksiyonel aile dinamiği içerisinde çocuklar ve baskın ebeveynin kontrol ettiği diğer ebeveyn de gaslighting mağdurları olabilmektedir (Öztürk, 2021: 18). Hightower (2017), aile içinde kardeşler arasında ve orduda farklı rütbelere sahip bireyler arasında meydana gelebileceğini belirtmektedir. Gelecek çalışmalarda, ilişki türlerinin çeşitliliğinin dikkate alınması ve değerlendirilmesi bu olguya yeni bir bakış açısı sağlayacaktır. Ayrıca, gelecekteki çalışmalarda erkek popülasyon da örneklem havuzuna eklenebilir.

Değinen sınırlılıklara rağmen bu çalışma, gerçekleştiği bağlam açısından çok çeşitli ve kapsamlı olan gaslighting’in; dünyada ve ülkemizde en önemli toplumsal sorunlardan biri olan kadına yönelik şiddetin bir türü olarak tanınması anlamında önem taşımaktadır. Elde edilen verilerin, bu istismarın önlenmesi ve müdahalesi konusunda bir adım olarak fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

5. 1. Klinik İmplikasyonlar

Gaslighting, kişilerarası ilişkilerde görülen bir manipülasyon biçimi olmasından ötürü; Calef ve Weinshel (1981) araştırmalarında, psikoterapist ve danışan arasında gerçekleşebildiğini belirtmektedir. Klinisyenler tarafından sıklıkla fark

edilmeyen ya da anlaşılamayan bir istismar yöntemi olan bu kavramın, gündelik dilden ziyade klinik çerçeveden tanınması fayda sağlayacaktır. Aynı zamanda, psikolojik destek hizmetine başvuran bireyler gaslightee veya gaslighter olabilir. Çalışmanın sonucunda, gaslighting'e maruz kalmanın psikolojik belirti düzeyini artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma gaslighting'e daha fazla maruz kalan kadınların sosyodemografik özellikleri ile ilgili bilgi vermektedir. Gaslighting'in popüler medyada tanınmasıyla birlikte bireylerin mağduriyetlerini fark edebilecekleri ve destek arayışına girebilecekleri düşünülmektedir. Bu bulgular ve bahsedilen sebeplerden dolayı, psikologların ve psikiyatristlerin gaslighting hakkında bilgi sahibi olması ve fark edebilmesi açısından önem taşımakta ve yararlı olabileceği düşünülmektedir. Klinisyenler, psikoterapi pratiklerinde; mağdurları tespit edebilmek amacıyla gaslighting anketini uygulayabilirler.

SONUÇ

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre; kadınların gaslighting'e maruz kalmaları düzeyleri arttıkça psikolojik belirti düzeyleri artış göstermektedir. SCL90-R ölçeği alt boyutlarından somatizasyon, obsesif kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, kaygı, hostilite, fobik reaksiyon, paranoid düşünce, psikotizm ve ek ölçüm düzeyleri ile gaslighting'e maruz kalma düzeyleri arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Bekar kadınların evli kadınlara göre gaslighting'e maruz kalma düzeyinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Bekar katılımcılardan; mevcut romantik ilişkisi olmayanların, romantik ilişkisi olan kadınlara oranla gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Arkadaşı ile yaşayan kadınların; sevgilisi ile yaşayan kadınlara göre daha yüksek düzeyde gaslighting'e maruz kaldıkları bulunmuştur.

Lise eğitim durumuna sahip katılımcıların, önlisans/lisans eğitim durumuna sahip katılımcılara göre gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kadınların yaşı, gelir düzeyi, çalışma durumu, yaşadıkları yer, çocuk sahibi olma durumu ve meslekleri ile gaslighting'e maruz kalma arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Sonuç olarak kadınların; medeni durumu, romantik ilişkisi olma durumu, eğitim ve barınma durumu gaslighting'e maruz kalma düzeyi ile ilişkili faktörler olarak saptanmıştır. Kadınlarda gaslighting'e maruz kalmanın psikolojik belirti düzeyini artırdığı bulgusuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 7. Baskı, Sakarya Yayıncılık, İstanbul.
- Berry, W.D. (1993). *Understanding regression assumptions*. Newbury Park, CA: Sage.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Chaplin, J. P. (1982). *Dictionary of psychology* (Rev. ed.). New York: Dell.
- Derogatis, L. R. (1993). *Brief symptom inventory: administrative, scoring, and procedures manual*. Minneapolis, MN: National Computer Systems.
- Dorpat, T. L. (1996). *Gaslighting, the double whammy, interrogation and other methods of covert control in psychotherapy and analysis*. Jason Aronson, Incorporated.
- Edwards, A.L. (1967). *Statistical Methods* (2nd edn). New York: Holt.
- Gorsuch, R.L. (1983). *Factor analysis*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Miller, M. V. (2013). *Aşkta Terör*. İstanbul: Varlık Yayınları
- Özdamar, K. 2004. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler)*. Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Sharma, S. (1996). *Applied Multivariate Techniques*, John Wiley and Sons Inc., New York.
- Stern, R., (2007). *The gaslight effect: how to spot and survive the hidden manipulations others people use to control your life*. New York: Morgan Road Book.

Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (1996). *Using multivariate statistics*. New York: Harper Collins College

Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th edn). Boston: Pearson Education.

Tavşancıl,E. (2014).*Tutumların Ölçülmesi ve Spss İle Veri Analizi* (5. Baskı).Ankara; Nobel Yayınevi.

Thurstone,L.L.(1947). *Multiple factor analysis*. Chiago: University of Chicago Press.

Makaleler

Akiş, A. D. ve Öztürk, E. (2021). Patolojik Narsisizm: Duygusal İstismar ve "Gaslighting" Perspektifinden Kapsamlı Bir Değerlendirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 6 (2), 1- 31. doi:10.46628/itbhssj.1013622

Anlı, G. (2018). Kişilerarası Duyarlılık ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), 103-118.

Bacchus, L. J., Ranganathan, M., Watts, C. and Devries, K. (2018). Recent intimate partner violence against women and health: A systematic review and meta-analysis of cohort studies. *BMJ Open*, 8(7), e019995. doi:10.1136/bmjopen-2017-019995

Bal, U., Çakmak, S. ve Uğuz, Ş. (2013). Anksiyete Bozukluklarında Cinsiyete Göre Semptom Farklılıkları. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 441-459 .

Barsky, A. J., Peekna, H. M. and Borus, J. F. (2001). Somatic symptom reporting in women and men. *Journal of General Internal Medicine*, 16(4), 266–275. doi:10.1046/j.1525-1497.2001.016004266.x

Bartlett, M.S. (1954). A note on the multiplying factors for various chi square approximations. *Journal of the Royal Statistical Society*, 16(Series B), 296-8.

Başar, F. ve Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *KASHED*, 2(1), 41-52.

- Bernstein, G. A., Layne, A. E., Egan, E. A. and Nelson, L. P. (2005). *Maternal phobic anxiety and child anxiety. Journal of Anxiety Disorders, 19*(6), 658-672. doi:10.1016/j.janxdis.2004.09.
- Bhatti, M. M., Shuja, K. H., Aqeel, M., Bokhari, Z., Gulzar, S. N., Fatima, T. and Sama, M. (2021). Psychometric development and validation of victim gaslighting questionnaire (VGQ): across female sample from Pakistan. *International Journal of Human Rights in Healthcare*. doi: 10.1108/IJHRH-12-2020-0119
- Bourdon, K. H., Boyd, J. H., Rae, D. S., Burns, B. J., Thompson, J. W. and Locke, B. Z. (1988). Gender differences in phobias: Results of the ECA community survey. *Journal of Anxiety Disorders, 2*, 227–241. doi: 10.1016/0887-6185(88)90004-7
- Boyce, P. and Parker, G. (1989). Development of a scale to measure interpersonal sensitivity. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 23*, 341-351. doi:10.3109/00048678909068291
- Calef, V. and Weinshel, E. M. (1981). Some clinical consequences of introjection: Gaslighting. *The Psychoanalytic Quarterly, 50*(1), 44-66. doi: 10.1080/21674086.1981.11926942
- Campbell J. C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *Lancet (London, England), 359*(9314), 1331–1336. doi:10.1016/S0140-6736(02)08336-8
- Choy, Y., Fyer, A. J. and Lipsitz, J. D. (2007). Treatment of specific phobia in adults. *Clinical psychology review, 27*(3), 266–286. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.10.002>
- CilliÇilli, A. S., Telcioğlu, M., Aşkın, R., Kaya, N., Bodur, S. ve Kucur, R. (2004). Twelve-month prevalence of obsessive-compulsive disorder in Konya, Turkey. *Comprehensive psychiatry, 45*(5), 367-374. doi: 10.1016/j.comppsy.2004.06.009
- Cunradi, C. B. (2009). Intimate partner violence among Hispanic men and women: The role of drinking, neighborhood disorder, and acculturation-related factors. *Violence and Victims, 24*(1), 83–97. doi: 10.1891/0886-6708.24.1.83

- Cunradi, C. B., Caetano, R. and Schafer, J. (2002). Socioeconomic predictors of intimate partner violence among White, Black, and Hispanic couples in the United States. *Journal of Family Violence*, 17(4), 377–389. doi: 10.1023/A:1020374617328
- Çalışkan, H. ve Çevik, E. İ. (2018). Kadına yönelik şiddetin belirleyicileri: Türkiye örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 218-233.
- Dağ, İ. (1991). Belirti Tarama Listesi (SCL-90) ‘nin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği ve Güvenirliliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(1).
- Devaney, J. (2015). Research Review: The Impact of Domestic Violence on Children. *Irish Probation Journal*, 12, 79-94.
- Dillon, G., Hussain, R., Loxton, D. and Rahman, S. (2013). Mental and Physical Health and Intimate Partner Violence against Women: A Review of the Literature. *International journal of family medicine*, 2013, 313909. doi:10.1155/2013/313909
- Düzgün, Ş. (2010). Öğrencilerin Psikolojik Belirtileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2).
- Düzgün, Ş. (2010). Öğrencilerin Psikolojik Belirtileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2).
- Erkuş, A. (2016). Ölçek Geliştirme Ve Uyarlama Çalışmalarındaki Sorunlar İle Yazım Ve Değerlendirilmesi. *Pegem Atıf İndeksi*, 0, 1221-1234. doi:10.14527/9786053183563.075
- Erola J., Jalonen S. ve Lehti H. (2016). Parental education, class and income over early life course and children’s achievement. *Res Soc Stratification Mobility*, 44, 33–43. doi: 10.1016/j.rssm.2016.01.003
- Eysenck, H. J. and Eysenck, S. B. (1968). A factorial study of psychoticism as a dimension of personality. *Multivariate Behavioral Research*.

- Freeman D. (2007). Suspicious minds: the psychology of persecutory delusions. *Clinical psychology review*, 27(4), 425–457.
- Garcia-Moreno C, Jansen HAFM, Ellsberg M, Heise L, Watts C. WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women: initial results on prevalence, health outcomes and women's responses. Geneva: World Health Organization, 2005.
- George, D. and Mallery,M.(2010). *SPSS for Windows step by step: A simplw study guide and reference,17.0 update(10th ed.)*.Boston,MA: Allyn &Bacon.
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., and Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet (London, England)*, 373(9657), 68–81. doi: 10.1016/S0140-6736(08)61706-7
- Goodman, W. K., Grice, D. E., Lapidus, K. A. and Coffey, B. J. (2014). Obsessive-compulsive disorder. *Psychiatric Clinics*, 37(3), 257-267.
- Heise L, Garcia Moreno C. Violence by intimate partners. EG Krug, LL Dahlberg, JA Mercy (eds). In World report on violence and health. Geneva, World Health Organization, 2002.p.87-121.
- Howell, M. J. and Pugliesi, K. L. (1988). Husbands who harm: Predicting spousal violence by men. *Journal of Family Violence*, 3(1), 15–27. doi: 10.1007/BF00994663
- Kafes, A. Y. (2021). Depresyon ve anksiyete bozuklukları üzerine bir bakış. *Humanistic Perspective*, 3 (1), 186-194. doi:10.47793/hp.867111
- Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74.
- Katon, W., Kleinman, A. and Rosen, G. (1982). Depression and somatization: a review: Part I. *The American journal of medicine*, 72(1), 127-135. doi:10.1016/0002-9343(82)90599-x

- Keskin, A., Ünlüoğlu, İ., Bilge, U. ve Yenilmez, Ç. (2013). Ruhsal Bozuklukların Yaygınlığı, Cinsiyetlere Göre Dağılımı ve Psikiyatrik Destek Alma ile İlişkisi. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 50(4), 344-351.
- Kim, H. K., Laurent, H. K., Capaldi, D. M. and Feingold, A. (2008). Men's aggression toward women: A 10-year panel study. *Journal of Marriage and Family*, 70(5), 1169–1187. doi: 10.1111/j.1741-3737.2008.00558.x
- Kocacık, F. ve Doğan, O. (2006). Domestic violence against woman in Sivas, Turkey; Survey study. *Croatian Medical Journal* 47(5):742-749.
- Kroenke, K. and Price, R. (1993). Symptoms in the Community: Prevalence, Classification and Psychiatric Comorbidity. *Archives of Internal Medicine*, 153(21), 2474-2480. doi: 10.1001/archinte.1993.00410210102011
- Krueger, R. F., Eaton, N. R., Derringer, J., Markon, K. E., Watson, D. and Skodol, A. E. (2011). Personality in DSM-5: Helping delineate personality disorder content and framing the metastructure. *Journal of Personality Assessment*, 93(4), 325-331. doi:10.1080/00223891.2011.577478
- Krug, Etienne G., Dahlberg, Linda L., Mercy, James A., Zwi, Anthony B., Lozano, Rafael. et al. (2002). World report on violence and health. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495>
- Lipowski, Z. J. (1990). Somatization and depression. *Psychosomatics*, 31(1), 13-21. doi: 10.1016/S0033-3182(90)72212-8
- Lynn, R. and Martin, T. (1997). Gender Differences in Extraversion, Neuroticism, and Psychoticism in 37 Nations. *The Journal of Social Psychology*, 137(3), 369–373. doi:10.1080/00224549709595447
- Mazza, M., Marano, G., Lai, C., Janiri, L. and Sani, G. (2020). Danger in danger: Interpersonal violence during COVID-19 quarantine. *Psychiatry research*, 289, 113046. doi:10.1016/j.psychres.2020.113046
- McCabe, R. E., Blankstein, K. R. and Mills, J. S. (1999). Interpersonal sensitivity and social problem-solving: Relations with academic and social self-esteem,

depressive symptoms, and academic performance. *Cognitive Therapy and Research*, 23(6), 587–604. doi: 10.1023/A:1018732707476

Nijenhuis, E. R., Van der Hart, O. and Kruger, K. (2002). The psychometric characteristics of the Traumatic Experiences Checklist (TEC): First findings among psychiatric outpatients. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 9(3), 200-210.

Öztürk, E. (2021). Disfonksiyonel aile modellerinden fonksiyonel aile modeline: “Doğal ve rehber ebeveynlik stili”. Öztürk E, editör. *Aile Psikopatolojisi*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri;. p.1-39.

Robinson, E. A., Brower, K. J. and Gomberg, E. S. (2001). Explaining unexpected gender differences in hostility among persons seeking treatment for substance use disorders. *Journal of studies on alcohol*, 62(5), 667-674. doi: 10.15288/jsa.2001.62.667

Rodriguez, E., Lasch, K. E., Chandra, P. and Lee, J. (2001). Family violence, employment status, welfare benefits, and alcohol drinking in the United States: What is the relation? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 55(3), 172–178. doi: 10.1136/jech.55.3.172

Ruscio, A. M., Stein, D. J., Chiu, W. T. and Kessler, R. C. (2010). The epidemiology of obsessive-compulsive disorder in the National Comorbidity Survey Replication. *Molecular psychiatry*, 15(1), 53–63. doi:10.1038/mp.2008.94

Sharma, V., Scott, J., Kelly, J. and VanRooyen, M. J. (2020). Prioritizing vulnerable populations and women on the frontlines: COVID-19 in humanitarian context. *International Journal for Equity in Health*, 19(1), 1– 3. doi: 10.1186/s12939-020-01186-4

Smith, T. W. (1992). Hostility and health: Current status of a psychosomatic hypothesis. *Health Psychology*, 11(3), 139–150. doi: 10.1037/0278-6133.11.3.139

- Snodgrass, S. E. (1992). Further effects of role versus gender on interpersonal sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(1), 154–158. doi: 10.1037/0022-3514.62.1.154
- Snodgrass, S. E., Hecht, M. A. and Ploutz-Snyder, R. (1998). Interpersonal sensitivity: expressivity or perceptivity?. *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 238–249. doi:10.1037//0022-3514.74.1.238
- Spear, A.D. (2020). Gaslighting, confabulation, and epistemic innocence *Topoi*, 39(1), 229-241. doi:10.1007/s11245-018-9611-z
- Spencer, C., Mallory, A. B., Cafferky, B. M., Kimmes, J. G., Beck, A. R. and Stith, S. M. (2019). Mental health factors and intimate partner violence perpetration and victimization: A meta-analysis. *Psychology of Violence*, 9(1), 1–17. doi: 10.1037/vio0000156
- Stewart, D.E. and Robinson, G.E. (1998). Aile içi şiddet ve kadın ruh sağlığı üzerine bir inceleme. *Kadın Ruh Sağlığı Arşivleri*, 1(2), 83-89. doi:10.1007/s007370050010
- Sugg, N. (2015). Intimate partner violence: prevalence, health consequences, and intervention *Medical Clinics*, 99(3), 629-649. doi:10.1016/j.mcna.2015.01.012
- Sweet, P. L. (2019). The sociology of gaslighting. *American Sociological Review*, 84(5), 851-875. doi: 10.1177/0003122419874843
- Şahin, M. (2019). Korku, Kaygı ve Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (10), 117-135.
- Thomas, L. (2018). Gaslight and gaslighting. *The lancet. Psychiatry*, 5(2), 117-118. doi: 10.1016/S2215-0366(18)30024-5
- Tormoen, M. (2019). Gaslighting: How pathological labels can harm psychotherapy clients. *Journal of Humanistic Psychology*, 0022167819864258. doi: 10.1177/0022167819864258

- Trevillion, K., Oram, S., Feder, G. and Howard, L. M. (2012). Experiences of domestic violence and mental disorders: a systematic review and meta-analysis. *PloS one*, 7(12), e51740. doi: 10.1371/journal.pone.0051740
- Türkçapar, H. (2004). Anksiyete bozukluğu ve depresyonun tanısal ilişkileri. *Klinik Psikiyatri*, 4, 12-16.
- Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü; 2014 Ara.
- Uluocak, S., Gökulu, G. ve Bilir, O. (2014). A strategic starting point for the elimination of violence against women: Intimate partner violence Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde stratejik bir başlangıç noktası: Partner şiddeti. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 362-387. doi: 10.14687/ijhs.v11i2.2942
- Vahip I. ve Doğanavşargil Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2), 107-114.
- Walters ML, Chen J, Breiding MJ. The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 findings on victimization by sexual orientation. Atlanta (GA): National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention; 2013.
- Weissman, M. M., Bland, R. C., Canino, G. J., Greenwald, S., Hwu, H. G., Lee, C. K., Newman, S. C., Oakley-Browne, M. A., Rubio-Stipec, M. and Wickramaratne, P. J. (1994). The cross national epidemiology of obsessive compulsive disorder. The Cross National Collaborative Group. *The Journal of clinical psychiatry*, 55 Suppl, 5–10.
- Yakubovich, A. R., Stöckl, H., Murray, J., Melendez-Torres, G. J., Steinert, J. I., Glavin, C. E. Y. and Humphreys, D. K. (2018). *Risk and Protective Factors for Intimate Partner Violence Against Women: Systematic Review and Meta-analyses of Prospective–Longitudinal Studies*. *American Journal of Public Health*, 108(7), e1–e11. doi:10.2105/ajph.2018.304428

Tezler

Büyükgök D. (2007). Eşler Arası Sıddet: Belirleyicileri ve Ruh Sağlığına Etkileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Hightower, E. (2017). *An exploratory study of personality factors related to psychological abuse and gaslighting* (Doctoral dissertation, William James College).

Keskin, P. (1995). Lise öğrencilerinde görülen ruhsal belirtiler ve öğretmenlerin ruhsal sorunları seçebilmeleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Web Sayfaları

Centers for Disease Control (CDC) and Prevention, National Centre for Injury Prevention and Control. Intimate partner violence [Internet]. Atlanta (GA): CDC; 2011 [cited 2012 May 5]. Available from: <http://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/IPVfactsheet>.

Solace Woman's Aid. (t.y). *Have you heard about gaslighting?* Erişim Adresi <https://www.solacewomensaid.org/have-you-heard-about-gaslighting>

Warshaw, C., Lyon, E., Bland, P. J., Phillips, H. and Hooper.M. (2014). *Mental Health and Substance Use Coercion Surveys: Report from the National Center on Domestic Violence, Trauma, & Mental Health and the National Domestic Violence Hotline*. (http://www.nationalcenterdvtraumamh.org/wpcontent/uploads/2014/10/NCDVTMH_NDVH_MHSUCoercionSurveyReport_2014-2.pdf).

World Health Organization (2002) World Report on Violence and Health. Geneva: WHO. (http://www.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582)

World Health Organization. Health care for women subjected to intimate partner violence or sexual violence A clinical handbook - Field testing version. Geneva, Switzerland: World Health Organization, 2014.

(<https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/vaw-clinical-handbook/en/>.)

Mikhailova, Anna. 2018, May 23. "Theresa May Pledges to Tighten the Law on 'Gaslighting' Abuse." *The Telegraph*. Accessed October 2018 (<https://www.telegraph.co.uk/politics/2018/05/23/theresa-may-pledges-tighten-lawgaslighting-abuse/>).

Psikofarmakoloji Bilimsel Çalışma Birimi (2020, Aralık 25). Depresyon konusunda bilmek istedikleriniz. Türkiye Psikiyatri Derneği. <https://www.psikiyatri.org.tr/halkayonelik/24/depresyonkonusundabilmek-istedikleriniz>

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

1. Yaş: _____

2. Eğitim Durumu:

İlkokul Ortaokul

Lise ve dengi Önlisans

Lisans Lisansüstü

Doktora

3. Çalışıyor musunuz?: Evet Hayır

4. Meslek: _____

5. Medeni Durum: Evli Bekar Boşanmış İlişkisi var

6. İlişkiniz varsa ne kadar zamandır devam ediyor? _____ yıl _____ ay

7. Çocuğunuz var mı? Evet Hayır

8. Evet ise kaç tane? Belirtiniz: _____

9. Barınma Durumu:

Ailemle yaşıyorum

Tek yaşıyorum

Arkadaşım/arkadaşlarımla yaşıyorum

Sevgilimle yaşıyorum

10. Gelir Düzeyi:

0-3000 TL

5001-10000 TL

3001-5000 TL

10001 TL ve üzeri

11. Yaşadığı Yer: Büyükşehir Şehir İlçe Köy

EK-2: Gaslighting Formu (GQ)

Lütfen evet/hayır şeklinde cevaplayınız.

1. Sürekli kendinizden şüpheye düştünüz.
2. Kendinize her gün çok hassas olup olmadığınızı sordunuz.
3. İş yerinde sık sık kafanız karışmış hatta çıldırmış hissettiniz.
4. Sürekli annenizden, babanızdan, partnerinizden, iş vereninizden özür dilediniz.
5. ‘‘Yeterince iyi bir partner/çalışan/evlat mıyım?’’ diye sık sık merak ettiniz.
6. Görünürde hayatınızda bu kadar iyi şey varken neden mutlu olmadığınızı anlayamadınız.
7. Size ne hissettireceğinden çok partnerinizin ne isteyeceğini düşünerek, kendiniz için kıyafetler, eviniz için eşyalar satın aldınız ya da başka kişisel harcamalar yaptınız.
8. Sık sık partnerinizin davranışları için ailenize ve arkadaşlarınıza bahaneler ürettiniz.
9. Kendinizi arkadaşlarınızdan ve ailenizden bilgi saklarken buldunuz ve böylece onlara açıklama yapmak veya mazeret uydurmak zorunda kalmadınız.
10. Bir şeylerin çok yanlış olduğunu biliyordunuz fakat asla, kendinize bile tam olarak ne olduğunu ifade edemediniz.
11. Gerçeklerden kaçınmak, onları örtbas etmek ve saptırmak için yalan söylemeye başladınız.
12. Basit kararlar vermekte zorlandınız.
13. Bazı görünüşte masum sohbet konularını açmadan önce, iki kere düşündünüz.
14. Partneriniz eve gelmeden önce, o gün yanlış yapmış olabileceğiniz herhangi bir şey olup olmadığını anlamak için kafanızda kontrol listesinden geçirdiniz.
15. Eskiden çok farklı bir insan olduğunuz hissine sahiptiniz—daha özgüvenli, daha eğlenceli, daha rahat.

16. Partnerinizle başkaları aracılığıyla konuşmaya başladınız. Böylece onu üzebilir diye söylemeye korktuğunuz şeyleri direkt ona söylemek zorunda kalmadınız.

17. Hiçbir şeyi doğru yapamıyormuş gibi hissettiniz.

18. Çocuklarınız/arkadaşlarınız/aileniz sizi partnerinizden korumaya çalıştı.

19. Daha önce her zaman birlikte olduğunuz insanlara karşı kendinizi öfkeli buldunuz.

20. Umutsuz ve mutsuz hissettiniz.

EK-3: Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)

Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınmaların ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatle okuyunuz. Sonra bu durumun bugün de dahil olmak üzere son üç ay içerisinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini gösterilen şekilde numaralandırarak boşluk bırakılan yere yazınız.

Hiç: **0**

Çok az: **1**

Orta derecede: **2**

Oldukça fazla: **3**

İleri derecede: **4**

1. ___ Baş ağrısı
2. ___ Sinirlilik ya da içinin titremesi
3. ___ Zihinden atamadığınız tekrarlayan, hoş gitmeyen düşünceler
4. ___ Baygınlık ya da baş dönmesi
5. ___ Cinsel arzu ve ilginin kaybı
6. ___ Başkaları tarafından eleştirilme duygusu
7. ___ Herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri
8. ___ Sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği duygusu
9. ___ Olayları anımsamada güçlük
10. ___ Dikkatsizlik ya da sakarlıkla ilgili düşünceler
11. ___ Kolayca gücenme, rahatsız olma hissi
12. ___ Göğüs ya da kalp bölgesinde ağrılar
13. ___ Caddelerde veya açık alanlarda korku hissi
14. ___ Enerjinizde azalma veya yavaşlama hali
15. ___ Yaşamınızın sonlanması düşünceleri
16. ___ Başka kişilerin duymadıkları sesleri duyma
17. ___ Titreme
18. ___ Çoğu kişiye güvenilmemesi gerektiği hissi
19. ___ İştah azalması

20. ___ Kolayca ağlama
21. ___ Karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi
22. ___ Tuzağa düşürülmüş veya yakalanmış olma hissi
23. ___ Bir neden olmaksızın aniden korkuya kapılma
24. ___ Kontrol edilemeyen öfke patlamaları
25. ___ Evden dışarı yalnız çıkma korkusu
26. ___ Olanlar için kendisini suçlama
27. ___ Belin alt kısmında ağrılar
28. ___ İşlerin yapılmasında erteleme duygusu
29. ___ Yalnızlık hissi
30. ___ Karamsarlık hissi
31. ___ Her şey için çok fazla endişe duyma
32. ___ Her şeye karşı ilgisizlik hali
33. ___ Korku hissi
34. ___ Duygularınızın kolayca incitilebilmesi hali
35. ___ Diğer insanların sizin özel düşüncelerinizi bilmesi
36. ___ Başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu
37. ___ Başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi
38. ___ İşlerin doğru yapıldığından emin olmak için çok yavaş yapmak
39. ___ Kalbin çok hızlı çarpması
40. ___ Bulantı ve midede rahatsızlık hissi
41. ___ Kendini başkalarından aşağı görme
42. ___ Adale (kas) ağrıları
43. ___ Başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi
44. ___ Uykuya dalmada güçlük
45. ___ Yaptığımız işleri bir ya da birkaç kez kontrol etme
46. ___ Karar vermede güçlük
47. ___ Otobüs, tren, metro gibi araçlarla yolculuk etme korkusu
48. ___ Nefes almada güçlük
49. ___ Soğuk veya sıcak basması
50. ___ Sizi korkutan belirli uğraş, yer veya nesnelere kaçınma durumu

51. ___ Hiçbir şey düşünmeme hali
52. ___ Bedeninizin bazı kısımlarında uyuşma, karıncalanma olması
53. ___ Boğazınıza bir yumru takınmış hissi
54. ___ Gelecek konusunda ümitsizlik
55. ___ Düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmada güçlük
56. ___ Bedeninizin çeşitli kısımlarında zayıflık hissi
57. ___ Gerginlik veya coşku hissi
58. ___ Kol ve bacaklarda ağırlık hissi. Aşırı yemek yeme
59. ___ Ölüm ya da ölme düşünceleri
60. ___ Aşırı yemek yeme
61. ___ İnsanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma
62. ___ Size ait olmayan düşüncelere sahip olma
63. ___ Bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak dürtülerinin olması
64. ___ Sabahın erken saatlerinde uyanma
65. ___ Yıkanma, sayma, dokunma, gibi bazı hareketleri yineleme hali
66. ___ Uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama
67. ___ Bazı şeyleri kırıp dökme hissi
68. ___ Başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerin olması
69. ___ Başkalarının yanında kendini çok sıkışık hissetme
70. ___ Çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi
71. ___ Her şeyin bir yük gibi görünmesi
72. ___ Dehşet ve panik nöbetleri
73. ___ Toplum içinde yer, içerken huzursuzluk hissi
74. ___ Sık sık tartışmaya girme
75. ___ Yalnız bırakıldığınızda sinirlilik hali
76. ___ Başkalarının sizi başarılarınız için yeterince takdir etmediği duygusu
77. ___ Başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme
78. ___ Yerinizde duramayacak ölçüde rahatsızlık hissetme
79. ___ Değersizlik duygusu
80. ___ Size kötü bir şey olacakmış hissi
81. ___ Bağırma ya da eşyaları fırlatma
82. ___ Topluluk içinde bayılacağınız korkusu

83. ___ Eğer izin verirsiniz insanların sizi smreceği duygusu
84. ___ Cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması
85. ___ Gnahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi
86. ___ Korkutucu türden düşünce ve hayaller
87. ___ Bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi
88. ___ Başka bir kişiye karşı asla yakınlık duymama
89. ___ Suçluluk duygusu
90. ___ Aklınızda bir bozukluğun olduğu düşüncesi